

Bílé Karpaty

3/99

Časopis moravsko - slovenského pomezí

Z obsahu:

- * Rozhovor s Vladimírem Mertou * Pověst o Katově hrušce * Seno pro Rotála
- * Znáte šestinohé strážce lesa? * Pohádka o tom, proč je dobré být čmelákem

V rozhovoru na str. 2 - 3 se Vladimír Merta vyznává ze svého vztahu k horňácké muzice i k lidem.

V rubrice Učíme se od mala na str. 8 - 11 najdete nejen zprávu o táboře Karpaťáček, ale i návod, jak si udělat papírovou tašku, nabídku VIS Bílé Karpaty a práce dětí ze soutěže Zelená planeta.

Zprávy ze správy, tentokrát na stranách 13 - 17, nabízejí široký rozsah informací o podmínkách péče o lesy v Bílých Karpatech, o programu Revitalizace říčních systémů a jak postupovat, když chcete porazit strom.

Znáte šestinohé ochránce lesa? Čtete na str. 22.

Co létalo vzduchem na Horňáckých slavnostech najdete na str. 18.

Na str. 20 se dozvíte zajímavosti o Nedašovských loukách.

A nakonec pohádka o čmelácích - str. 26.

Obsah:

Fejeton

Osudy 1

Náš rozhovor

Vladimír Merta a horňácká muzika 2

Akce v Bílých Karpatech

Červenec na Kloboucku,

Setkávání na Vyškovci 4

Hrad Gansberg nalezen, 6. Bělokarpatská

konference Obnovy venkova 5

Hrušky Krehule jsou dobré i na kvas,

Jaro u potoka 6

Dojmy zástupce UNESCO z Bílých Karpat,

Katova hruška 7

Učíme se od mala

Poznávejte les, Domek 8

Karpaťáček plný sluníčka,

Papírová taška 9

Zelená planeta - práce dětí 10

Napsali jste nám

Kalina obecná, Skřítek pomocníček 12

Zprávy ze Správy

Informace pro drobné vlastníky lesa 13

Revitalizace říčních systémů 15

Chcete kácet strom? 16

Seno pro Rotála 17

Něco z kultury

Horňácké s ohňostrojem 18

Recenze

Jedou k nám hosté 18

Něco z kultury

Výstava sbírek Martina Zemana, TSTTT '99 19

Rezervace Bílých Karpat

Nedašovské louky 20

Zajímavé objevy

Ploskoroh pestrý 21

Znáte

Šestinohé ochránce lesa? 22

Co je to

Lokální Agenda 21 24

My a životní prostředí

Stav životního prostředí v obcích

Bílých Karpat 25

Bude se větrná elektrárna zase točit? 25

Pohádka

O tom, proč je dobré být panem čmelákem ... 26

Naše léčivky

Bez černý - plody 27

Pro chytré děti 28

Osudy

V rubrice „Zajímavé objevy“ minulého čísla časopisu *Bílé Karpaty* byl zajímavý článek o jedné velmi vzácné kytičce. Zajímavý a smutný. Lokalita, kde byla po téměř sedmdesáti letech nalezena orchidej, v Bílých Karpatech považovaná za vyhubenou, byla vážně poškozena při těžbě.

Asi bych nad tím jen zamáčkla slzu, kdybych nebyla svědkem jiného příběhu, tolik podobného tomuto. Při povodni v roce 1997 vznikly v korytě řeky Moravy usazeniny splavované hlíny. Běhy řeky se tak zvýšily místy o více než jeden metr. Působením vody v nich vznikly přirozené nátrže a kolmé stěny. Ty se rychle zapojily do ekosystému řeky, osídlila je řada živočichů. Při čištění koryta byly všechny naplaveniny vybagrovány, za své přitom vzala lokalita, kde loni bylo 22 hnízdních nor běhulí. Před zásahem jsem

Ledňáček říční

v tomtéž místě denně viděla ledňáčka říčního, který, stejně jako běhule, patří mezi chráněné druhy ptáků.

Oba dva zásahy byly provedeny nepochybně v souladu se zákonem. Ba co více, vyplývaly i ze zákonné povinnosti majitele či správce pečovat o svěřené území, ať už je to les nebo řeka. O obou zásazích nepochybně předem věděli (nebo mohli vědět, kdyby chtěli) ochránci přírody.

Marně přemýšlím, kde je chyba. O našem zákonu na ochranu přírody se říká, že je velmi moderní, že nám ho mohou leckteré evropské země závidět. Řadu ochranářů znám osobně a jsem si jista, že jsou to lidé, kterým na osudu vzácných a chráněných druhů opravdu záleží. Tak kde je tedy chyba, když se přesto při nutných zásazích ničí prostředí těch nejvzácnějších a nejcitlivějších druhů?

Zákon nepochybně vytváří podmínky pro jejich ochranu a státní správa postupuje podle zákona. Asi je to málo. Co by bylo pomohlo zachránit sklenobýly v Karpatech nebo hnízdní kolonii běhulí v Uherském Hradišti? Napadají mě různé věci, a ani jedna se mi nelíbí. Udělat velkou slávu z každého takového nálezu? Veřejnosti by se to určitě líbilo. To ale znamená daleko větší nebez-

pečí jak pro vzácné rostliny, tak pro ptáky, sběratelů a lovců vzácných druhů je čím dál tím víc. Udělat pořádný humbuk hned, jak začne nějaký zásah hrozit? Ale to znamená tvrdou mediální kampaň proti majiteli, správci, a často i státní správě. Obracet se na TV NOVA, pořad *Nedej se*, noviny typu *Blesk*. Taková kampaň může být úspěšná a nemusí – ale pravidelně znamená konec komunikace mezi jednotlivými aktéry, málokdy v ní padají rozumné argumenty. Nebo koupit stan, řetězy, betonové trubky a přivázat se ke stromům, lehnout si před bagry, chránit rostlinky či ptáky vlastním tělem...

Sklenobýl bezlistý

Jeden nápad šílenější než druhý. Já bych asi nebyla schopna realizovat ani jeden z nich. Zůstává nám ještě nějaká jiná varianta? Nebo jenom oči pro pláč?

Jana Hajduchová

Vladimír Merta a horňácká muzika

Jméno Vladimíra Merty si pamatuje zejména střední generace, pro kterou byl v 80. letech jedním z nejpopulárnějších folkových zpěváků. V současné době Merta vystupuje na koncertech renesanční a barokní české a moravské hudby spolu se zpěvačkou Janou Lewitovou. Ing. arch. Vladimír Merta absolvoval FAMU a ve Francii studoval architekturu. Je autor téměř devíti set písní a scénické hudby.

Na začátku léta uspořádal několik koncertů na Moravě a strávil týden na Horňácku, kde byl ubytován u Velké nad Veličkou, kam se vrací už roky na Horňácké slavnosti.

Jak vznikl Váš vztah k Horňácku?

„V rámci Bílých Karpat je Valašsko svěbytný region, Kopanice souvisí, ale to Horňácko je naprostý fenomén. Nejsem velký student té hudby místní, ale mám ji v krvi. A úžasné je, když my Pražáci přijdeme na Horňácké, tak na ty samé melodie se zpívají jiné texty než se zpívaly před dvěma roky. A tím si ten region také udržuje takový předstih, aby do toho nekecali a nezpívali ti přespolní. To si myslím, že svědčí

Z čeho byl Vladimír Merta na větví?

o tom, že existuje nějaká praduše nebo nějaký hlas tohoto kraje, který je silnější než všechny negativní vlivy, které by to vyrovnaly. A to, že ve Velké je pět muzik, svědčí samo sobě o tom, že se nedá mluvit o smrti folklóru, nedá se mluvit o tom, že ta technologická doba ho ničí.“

Co Vás, jako muzikanta, zajímá na zdejší folklórní hudbě?

„Zajímavé je, že ti kluci, ať to jsou právníci nebo kluci na pošťáku, se zadívají - jak se tak drží za ramena - do neznámého bodu, někde mezi těmi lidmi, hmatatelně v té místnosti. Není to ani Bůh, ani nic undergroundového. Nikdy to není tak, že jeden zpěvák řídí, že se bude zpívat ta verze, ale z toho bodu najednou se jim ta slova napoví. A my zase mlčíme, protože to neznáme. Jen otevíráme tiše pusy...“

Navíc je v tom prvek vstřícnosti. Dá se říci, že Velká za posledních deset let je hodně rozředěna námi přespolními. Ale nikdy jsem neucítil nějakou uzavřenost do sebe. „Troufáš si, tak to vytáhni, zazpívej si s námi.“ To je také z toho, že ty písničky jsou strašně vysoko a to nemůžeš zpívat jenom tak na půl duše, musíš tomu propadnout. A když propadneš, tak se najednou na tu chvíli pasuješ na rodáka. To bych řekl, že je to znak autentičnosti té muziky. Neexistuje nic takového jako folklórní fašismus čili takové zuřivé hájení čistoty.“

Kdy jste se poprvé setkal s horňáckým folklórem?

„U mě to bylo tak. Já jsem jezdil na Strážnické slavnosti. Ale zejména to hraní mimo pódium, když už skončil program, bylo pro mě tak silné, že jsem už nevěřil, že někde je nějaký kraj, kde by to

mohlo být lepší. To, že existuje nějaká Velká, nějaký festival, jsem věděl, ale trvalo mi to tři, pět let, než jsem se sem dostal.

Bylo to v roce 1971, kdy mě vzali na FAMU. A když jsem se to dozvěděl, jel jsem podruhé nebo potřetí do Strážnice to oslavit. Také jsem se chystal do Velké. Nastala však zvláštní situace. Bydleli jsme v Praze v malém, velice folklórním domečku a těšil jsem se na to tak, že jsem zabouchl dveře a vyrazil jsem s nimi celé futro. Proto jsem - místo abych dojel do Velké - celý den zaplácal futro, aby to drželo. Pak jsem propadl depresi a nedojel jsem.

Později jsem někde potkal jednoho ze zdejších muzikantů, který mi řekl: 'Tys nebyl ve Velké!', což jsem cítil jako dluh nebo hřích. Takže příště jsem si už dal pozor a velmi pomalu jsem zavíral...'

pro mě ten folklór stál za nějakou zástěnou. Ale tím, že jsem to poznal přes svoje vrstevníky a živoucí lidi, tím to už nikdo neodpáčí.

A protože jsem se v té hudbě poznal a je to naše hudba, nikdy by mně v životě nenapadlo emigrovat. Není to zásluha Prahy nebo vzdělání, ale emocionální věc, kterou jsem zažil v kraji, kam nepřísluším ani rodem ani výslovností, ale cítím se tam zakotvený.'

V pravoslavném monastýru v Hrubé Vrbce

s tisíci kapkami na trávě. To bylo úžasné!

Strašně důležité bylo také, že jsem mimo slavnosti s Horňáky byl na horách, kde jsem si mohl ověřit, jak ta kultura vlastně prosakuje do každodenního života.

Ale i pobyty tady v kraji mně otevřely oči. Třeba dnes jsem jel na kole a u Hluku jsem píchnu kolo. Zrovna o kus dál bylo bývalé JZD, kde mají dílnu a stlačený vzduch. Přijedu 5 km vedle, zase píchnu a tam nikdo nemá pumpičku na galusky, protože všichni tady mají stará rezavá kola. Tak mě jeden kluk vzal do Blatnice, kde je opravář kol, který jich má dvacet na spravení a k tomu tisíce ventilků a různých atypických součástí, což by nikdo v životě už nikde jinde neměl než tady. Ale on to musí mít, protože spravuje kola všem babičkám. A on ti naučí méně než v Praze stojí jen záplata.

Asi ta hudba zjemňuje lidské vztahy. Jsem ale přesvědčený, že i obráceně nemůžeš zazpívat dobře písničku, aniž bys byl dobrý člověk. Tady jsou dobří lidé, kteří mají kladný vztah k práci - to je vidět na polích, na domečcích - a i proto se ta písnička ozve.'

Jan W. Jongepier

S Janou Lewitovou

Byla to láska na první pohled?

„Setkání s folklórem bylo pro mě velice povlnné. Folklór byl totiž za bolševismu velice zneužívaný - 1. máje, vítání občánků apod. Takže jsem poprvé přijel s takovým mírným ostychem. A nebyť lidí jako Péťa Tománek, Víťa Trachtulec a Jura Pšurný, by

Pokud je ten vztah tak hluboký, musí v tom hrát roli víc než jen folklór...

„Možná příroda, i když vnímám krajinu především básnický a nevím přesně, jak to vše pojmenovat. Nicméně může fyzický kontakt s přírodou způsobit silné zážitky. Například jak jsme byli na Javořině krátce po dešti

Červenec na Kloboucku

O víkendu 18. července skončil již devatenáctý ročník akce kosení bělokarpatských luk, kterou pořádá KOSENKA, organizace ČSOP. Kosení probíhalo po dobu dvou týdnů na loukách v rezervacích Bílé potoky, Javorůvky a Dobšena v okolí Valašských Klobouk.

Mnoho účastníků přijelo z větší dálky, často z Brna a okolí, ale i z jižních Čech. Převažovali studenti středních a vysokých škol, jenž takto aktivně užívají svých prázdnin, ale pomáhaly i děti z oddílů spolupracujících s KOSENKOU. Celkem se letošního ročníku zúčastnilo na osmdesát dobrovolníků, kteří pracovali

pouze za skromnou stravu.

Odměnou za práci však bylo něco jiného - uspokojení z toho, že člověk je užitečný, že pomáhá přírodě, že mohl spát v trojácích sena pod širým nebem, nebo že se setkal s partou dobrých lidí. Mezi účastníky si nejméně přízně získalo počasí a byly velké obavy, jestli se letos práce stihne. Ke konci týdne se však počasí umoudřilo a dovolilo dokončit práce.

A tak mohli všichni oslavit dosečnou, která se konala v sobotu večer na Kosence a na které hrála cimbálová muzika Důbrava, zčásti složená z mladých účastníků kosení. Upracovaní dobrovolníci přitom jedli domácí kyselici, ochutnávali valašské frgále a koštovali domácí slivovicu.

Dosečně se zúčastnili i mladí přátelé z Bretaně a Lucemburska v rámci mezinárodního setkání o místním rozvoji venkova a města, financovaného Evropskou unií. Dominique (22) z Bretaně považoval práci na loukách za nejzajímavější část jejich pro-

gramu. „Je pro mě překvapením, kolik dobrovolníků se na kosení schází. Tito lidé si váží místní přírody a uvědomují si její jedinečnost. A mají proč, tak rozmanité a krásně barevné louky jsem u nás ve Francii nikde neviděl.“

V následujícím týdnu účastníci valašsko-bretaňsko-lucemburského setkání navštívili několik okolních měst a vesnic a seznámili se s různými způsoby práce zemědělců, místních fermesníků i místních zastupitelstev.

Dita Dražilová
Praha

Setkávání na Vyškovci

Ve dnech 4. – 18. července probíhal opět na Vyškovci mezinárodní pracovní tábor. Akci zajišťovala Společnost pro trvale udržitelný život – Regionální pobočka Bílé Karpaty spolu s mezinárodní mládežnickou organizací INEX.

Sjelo se sem třináct mladých lidí z Německa, Belgie, Holandska, Španělska, Řecka, ale i ze Spojených států Amerických.

Hlavní náplní tábora byla práce – upravit, vysekat a vyčistit od náletových dřevin okolí chalupy paní Kubínové, která je zařazena do projektu STUŽ a ECEAT, zaměřeného na rozvoj venkovské turistiky. Přestože se jedná o fyzicky náročnou činnost, studenti je zvládali překvapivě dobře. Na vlastní oči se mohli přesvědčit, že tato činnost má smysl – v nejbližším okolí chalupy totiž výrazně přibýlo vzácných druhů vstava-

čovitých rostlin právě díky loňskému táboru, který poprvé po mnoha letech tuto lokalitu začal čistit.

Studenti si ale našli čas i na řadu dalších aktivit, ať už to bylo poznávání našeho regionu a jeho tradic, nebo návštěva Trenčína či Uherského Brodu. Zkusili si, jak se předlo na kolovratu a viděli, jak se dělá modrotisk.

Nejzajímavější jsou vředy setkání s místními lidmi, díky patří tedy nejen paní Kubínové, ale i paní Juříčkové a všem dalším dobrým sousedům.

Jana Hajduchová

Hrad Gansberg nalezen

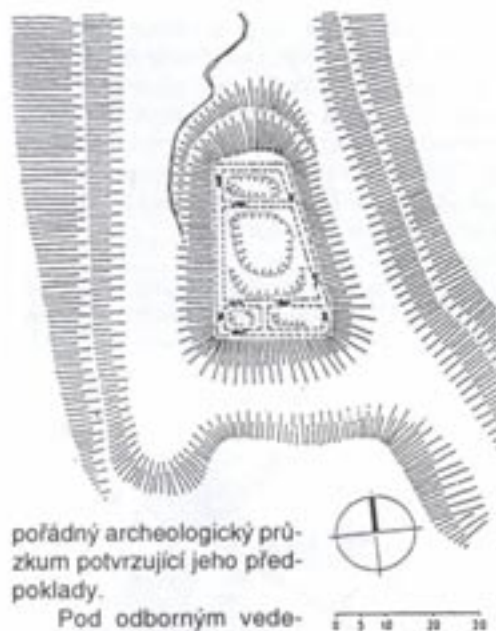
Studenti z Belgie, Dánska, Francie, Itálie, Německa, Polska, Španělska, Kanady a USA, kteří v červenci přijeli do Suchova, nemohou být zklamaní. Archeologický průzkum, na který je sem přilákal mezinárodní tábor organizace INEX, vyústil ve velký úspěch.

Vykopali totiž základy zaniklého středověkého hradu Kanšperk, nebo správněji Gansberg (Husí hora), ze 14. století.

Dříve ku podivu nikdo o tento hrad neprojevil zájem, pouze kolovaly tři verze o jeho původním

umístění: lokalita Podhradí, mezi fotbalovým hřištěm a hájenkou, a někde před hřištěm.

Suchovský starosta Jaroslav Světlík si byl jistý, že hrad musel být kousek od hřiště, na západní straně hlavní ulice. Už to vykládal jeho pradědeček, když byl mladý kluk. Ještě na začátku našeho století tam byly vidět zbytky zdí, kam lidé chodili rozebírat kameny na stavby stodol. Průběžně se starosta sám ptal starých lidí a dostal se přes Moravské zemské muzeum v Brně k písemným materiálům z roku 1830. Proto měl už léta zájem nechat provést

pořádný archeologický průzkum potvrzující jeho předpoklady.

Pod odborným vedením archeologa z Městského muzea ve Veselí n. Mor. Mgr. Pavla Šutory studenti vykopali dvě sondy, ve kterých objevili staré dvoumetrové zdi a řadu keramických střepů. Tento zajímavý výsledek samozřejmě vyžaduje další průzkumnou práci. Ideálem starosty je odkrytí a zafixovat celý hrad a využívat tento objekt jako turistickou atrakci - spíše však pro odbornou veřejnost.

Podrobnosti o hradu Gansberg najdete v příspěvku Pavla Bezděčky v čísle 2/97 tohoto časopisu (str. 15).

Jan W. Jongepier

6. Bělokarpatská konference Obnovy venkova

Proběhne ve dnech 7. – 8. října ve Starém Hrozenkově.

1. den bude věnován ekonomickému rozvoji vesnických oblastí, řeč bude o tom, co se děje v území Bílých Karpat dnes, jaké jsou možnosti státní správy a o komunální politice. Na programu jsou i informace o programech SAPARD, ARVI, ISPA, CBC a

dalších možnostech financování projektů. Druhý den se bude hovořit o přeshraniční spolupráci z pohledu nevládních organizací, obcí, státní správy. Zajímavá bude diskuze o možnostech vzniku Euroregionu Bílé Karpaty.

Organizátorem konference je Informační centrum pro rozvoj Moravských Kopanic, o.p.s. (Starý Hrozenkov) a Společnost

pre trvalo udržateľný život, odbočka Biele Karpaty (Trenčín) ve spolupráci s Obecním úřadem ve Starém Hrozenkově a dalšími.

Kontakt:

ing. Milan Drgáč
Inf. středisko pro rozvoj
Moravských Kopanic
687 74 Starý Hrozenkov 11
tel. 0633 - 696 323

Hrušky Krehule jsou dobré i na kvas

Ovocnáři říkají, že je problém, když se neurodí, ale problém je, i když se urodí mnoho. U „Krehule“ to však neplatí, protože kvasu není nikdy dost. A navíc její chuť je výborná a je vyhledávána k přímému konzumu a navíc se dá ještě použít na kompoty, na moštování a usušit. Sušená chutná jako fíky a proto i další její lidový název „fikovka“.

Pro tyto vlastnosti se také ve velké míře v příhodných lokalitách Bílých Karpat dosud vyskytuje. Při mapování a pomologickém

průzkumu bylo zjištěno, že se jedná o starou odrůdu „Charneuská“.

Charneuská pochází z Belgie. Do Čech se dostala roku 1836 a začala se rychle rozšiřovat po celém našem území. Vyžaduje vlhčí půdy, mohou být i lehčí, snáší i vyšší polohy, ale tak jako většina hrušní žádá hlubší a teplejší půdy. Nesnáší návětrné polohy a půdy studené a suché. Výhodou je, že nepotřebuje prořezávání koruny, sama si vytváří optimální tvar a hustotu. Jako strom se velmi dobře hodí k použití do krajiny, jako solitéra, skupina, stromořadí a do polních sadů. O zahradách nemluvě.

Ve dřevě na nevhodných stanovištích středně namrzá. Vůči chorobám a škůdcům je odolná,

strupovitostí trpí jen v nevhodných polohách. Plodnost je pravidelná, v mládí střední, ve stáří velmi vysoká.

Plody jsou středně velké, některé velké, pravidelného hruškovitého tvaru, některé plody jsou protáhlejší. Povrch je mírně zhrbolený, u kalichu až zhranatělý.

Barva slupky je při sklizni zelená, při dozrání jasně žlutá, ve stínu vždy zelenavá. Některé plody jsou na slunci lehce zardělé, jakoby mramorované. Na slupce jsou hustě rozesety světle rzivé, zelenavě vroubené lenticely. Rzivost je znatelnější kolem stopky a kalíšku.

Dužnina je při dozrání nažloutlé barvy, rozplývavá, sladká, někdy mírně nakyslá, dá se říci že překypuje šťávou. Je výtečné kořenitě chuti z dobrých podmínek s pěkným aromatem.

Sklízí se v druhé polovině

září, kdy je již vyvinutá, ale ještě tvrdá a schopná dopravy. Po 14 dnech až 3 týdnech konzumně dozrává a k transportu se již nehodí, protože trpí otlačením jemné slupky. V obyčejném sklepě vydrží do listopadu, ale v chladničkách až do konce března.

Pro svoji relativně nízkou náročnost na prostředí, výbornou chuť a všestranné použití jak v průmyslu, tak i v domácnostech lze konstatovat, že se jedná o jednu z nejlepších, ne-li nejlepší podzimní odrůdu hrušně.

V některých lokalitách CHKO Bílé Karpaty jsou evidovány staré stromy, započalo se s množением mladých stromků. Zájemci o množitelství materiál se mohou obrátit na Dr. Ivanu Jongepierovou (ZO ČSOP Bílé Karpaty).

Václav Tetera
Pravčice

Jaro u potoka

Pro mnoho lidí je jaro nejkrásnějším ročním obdobím. Já mám také rád jaro, protože příroda se krásně zelená a ožívá.

U potoka rostou první sněženky, zelenají se stromy a vylézají na povrch živočichové, kteří se probudili ze zimního spánku. Někteří jsou rádi a shánějí si hned potravu. U některých potoků se asi nejprve polekají, protože kolem sebe uvidí mnoho nepřijemných věcí.

Zajímavé je, že to jsou nejčastěji věci z domácností. Někteří lidé asi chtějí darovat zvířatům pračku, ledničku nebo jiný starý spotřebič, aby jim ulehčili práci. Bohužel jim ale nikdo neřekne, že je zvířata těžko použijí. Když už chtěl být někdo tak „štedrý“, proč jsou všechny spotřebiče rezavé a rozbité?

Rád bych věděl, jaké by to bylo, kdyby se role vyměnily. Zvířata by začala nosit lidem do domácností různé věci z potoka a lidé by s tím nemohli vůbec nic udělat. Určitě by se to lidem také nelíbilo.

Lidé si asi neuvědomují, že jako je jejich dům, tak zvířata mají za domácnost přírodu. Jenomže příroda je domácností nás všech.

Antonín Reňák
tř. 9.C ZŠ Strání

Dojmy zástupce UNESCO z Bílých Karpat

Jedním z účastníků konference „Etno-ekologické interakce v biosférických rezervacích“ v Luhačovicích v květnu tohoto roku byl Angličan Malcolm Hadley (57), pracovník oddělení ekologických věd UNESCO v Paříži. Viděl už několik desítek z celkového počtu 353 biosférických rezervací v 87 zemích (především však v Asii) a proto jsme se ho zeptali na jeho dojmy z Bílých Karpat.

„Byl jsem v České republice poprvé. Poté, co jsem slyšel a viděl vlastním očima, musím říci, že Bílé Karpaty jsou dobrým příkladem hlavní myšlenky biosférických rezervací UNESCO, to jest ochrana přírody a krajiny s lidmi. Je to tu základ a ne nějaká nadstavba. Lidé jsou součástí krajiny tisíce let a člověk tu krajinu

tvoril tím, jak využíval přírodní zdroje. Tím dále obohatil přírodní rozmanitost. Zde všichni chápou, že hospodaření člověka na loukách je nezbytné pro jejich ochranu. Skutečně vzorná je zdejší spolupráce s místními lidmi, nevládními organizacemi i obcemi.

Také na mě působily snahy zdejších ochránců přírody zachránit i genetické bohatství ovocných stromů. Ale nejen to, i snahy oživit místní hospodářství používáním tradičních řemesel, kulturních a technických památek, místních výrobků a jiných prvků.

V Bílých Karpatech je zajímavé, jak krajina krásně odráží různé doby a typy osídlování, jak se oblasti Moravské Kopanice, Hornácko, Valašsko atd. od sebe liší. A mně těšilo vidět, jak je tato biosférická rezervace živá a jak je zároveň příroda v dobrém stavu.

Další věc, kterou jsem si z konference odnesl, je váš pohled na zemědělství v podhorských a jinak méně příznivých oblastech. Máte pravdu, že zemědělství má tradičně i jinou funkci než produkci potravin, totiž údržbu krajiny. Je chvályhodné, že vaše Ministerstvo zemědělství tuto myšlenku podporuje.“

Jan W. Jongepier

POVĚST

Katova hruška

Místní pověst získaná dětmi ze čtenářského kroužku velké knihovny, jak ji zaznamenaly z vyprávění pana Klementa Pavlátky.

Byla to planá hruška, tak velká a košatá, že se pod ni mohly před deštěm schovat dva vozy plné sena. O této hrušce se povídalo mnoho pověstí. Jednou v poledne, když jsme v chládku Katovy hrušky obědvali, vylezl z lomu muž. Byl to Uhlík, který lámal kamení. Rodina Uhlíkova pocházela z Kněždubu. Otec i děda byli pasáky ve Velké. Pásávali ovce. Uhlík přišel za námi pod hrušku a my jsme se s ním rozdělili o kus černého chleba. Toník Vaněk mu říká:

„Strýčku, dám vám upít kořalky, ale musíte nám povědět, proč se této hrušce říká Katova.“

Uhlík se najedl, napil kořalky a začal.

„Můj děda pásal na Výzkumě s mým otcem velké stádo ovcí, když k nim přišel žid Abrahám z Moravy, se kterým se dobře znali a ten jim říká: ‚Viš co, Jakube, prodej mně čtyři skopce a já ti dám čtyři rýnské.‘ Děda odpověděl: ‚Nemůžu je prodat, jsou všechny spočítané.‘ I žid povídá: ‚Však můžeš říct, že ty ovce byly prašivé.‘ A děda prodal. Prašivé ovce mohli zabít a jenom kůži museli ukázat. Za čtrnáct dní přijeli páni ze zámku počítat ovce. Když spočítali, ptali se: ‚Kde máš čtyři

ovce?‘ Děda neřikal nic a páni odjeli do Strážnice. Děda věděl, že je zle.

V neděli přiběhli tetička domů a říkají: ‚Dědo, bude s námi zle. Starý Bernát půjde pro kata, že s vámi bude dělat pořádek skrze ty ovce.‘ Děda zbledl a povídá: ‚Rychle mámo utíkej do Kněždubu ke strýčkoví, ať sem přijde. Když potom kat šel do Velké, chytily ho tři ženy, ale oni to byli muži převlečení za ženy a milého kata pověsili. Kata našli oběšeného až ráno, tak lidé mysleli, že se sám oběsil.‘

A tak se tomu místu doposud říká „u Katovy hrušky“, přestože už po ní není ani památka.

Nezbývá, než dodat, že Katova hruška stála v trati Podsedky v místě, kde se nyní nachází nová skládka odpadů.

Anna Valášková
Velká nad Veličkou

Poznávájte les!

Poznávat přírodu můžeme nejrůznějšími způsoby. Nejlepší je samozřejmě přímý pobyt v přírodě. Čím více smyslu zapojíme, tím lépe si krásu přírody prožijeme. Taková možnost se vám nabízí, pokud využijete naši nabídky.

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou nabízí všem školám a školským zařízením výukové programy o lese. Školy si mohou po dohodě objednat programy o lese prováděné přímo ve třídách. Nabízíme však i vycházky vedené odbornými pracovníky do lesů v okolí školy nebo někde jinde. Je možno dohodnout i návštěvu profesionálního „lesáka“.

Témata

Náročnost programu se upravuje podle stáří žáků a po dohodě se může měnit i délka

programů. Vycházka do lesa nebo výukový program o lese vám jistě příjemně zpestří hodiny přírodopisu a biologie.

VIS Bílé Karpaty nabízí pro I. stupeň ZŠ výukový program pod názvem „Lesní čarování“, pro II. stupeň ZŠ „Život v lese“.

Protože téma les je opravdu široké, můžete si vybrat i z následujících okruhů:

1. Rostliny a živočichové v lese (poznávání jednotlivých druhů, ohrožené a chráněné druhy; plody, stanoviště, stopy, trus, zpěv, ekologické nároky rostlin a živočichů)
2. Lesní ekosystémy (energie a živiny, potravní řetězec, vegetační stupně, lesní patra, lesy na zeměkouli, poškozování lesů, důsledky odlesňování)
3. Význam lesa pro člověka (dřevo, mimoprodukční funkce, rekreace, ochrana proti erozi, zásobárna vody aj.)
4. Hospodaření v lese (typy lesů u nás, hospodaření, myslivost).

Celá akce je iniciována a finančně podpořena Lesy ČR s.p.

Díky jim se hradí pouze částka 5,- Kč na žáka a vyučovací hodinu.

Využijte tuto nabídku, protože platí pouze do 10. prosince 1999.

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel. 0631 / 32 25 45, 32 47 92
E-mail: visbk@es-servis.cz

RECENZE

Domek

J. Ledvinová a spol. - Domek. Receptář námětů pro DOMÁcí EKOlogii. - Tereza, Praha. 71 stran. Cena: 56,- Kč.

Brožura se zabývá vztahem domácnosti k životnímu prostředí. Problémy životního prostředí by totiž neměly zajímat jen politiky a podnikatele, ale každého z nás. Je mezi námi někdo, kdo nemá nic společného s energií, odpady, dopravou... - a to každý den?

Brožura v deseti kapitolách

prochází oblastmi energie, ovzduší, odpadů, zeleně, potravin, nakupování, dopravy, ekologie v kanceláři a práv spotřebitelů.

V kapitole o potravinách najdete například jakému masu dávat přednost, v čem jsou uzeniny nezdravé, proč je lepší kupovat bílé jogurty, že se nesmíte nechat zmást nápisem BIO atd. Brožura obsahuje i řadu konkrétních čísel. V kapitole o energii se třeba dozvíte, kolik protopíte navíc za každý stupeň nad 20 °C, kolik ušetří úsporné zářivky nebo kolik spotřebují pračky, sušičky atd.

Některé informace či rady jsou však téměř zbytečné. Má být jasné, že je lepší se vyhýbat produktům v igelitovém obalu

nebo že jsou zdravější bylinkové čaje a ovocné sirupy než sodovky či cola. I když... proti těmto pravidlům se ještě mnozí pořád prohřešují: Fru(i)ka se stále prodávají ve velkém.

Nejsilnější stránkou publikace jsou dobře odůvodněné a hlavně praktické informace a rady. Jsou podávány v krátkých bodech, čímž je zvýšena jejich čtivost. Můžete začít číst kdekoliv a vybrat pár stránek před spaním. Hodí se také do školní výuky k zavedení zdravých návyků mladé generace, například v předmětech občanská výuka či ekologie.

Jan W. Jongepier

Karpat'áček plný sluníčka

Tábor „Karpat'áček“, který pořádá veselský Český svaz ochránců přírody Bílé Karpaty spolu se Vzdělávacím a Informačním střediskem Bílé Karpaty, proběhl i letos v malebném prostředí Suchovských Mlýnů.

Minulé roky počasí přilili nepřálo, zato letos si děti sluníčka i tepla dosyta užily. Malí táborníci byli především z přírodovědného kroužku VISu Bílé Karpaty, stáli účastníci Karpat'áčku, ale i nové tváře.

Pozorování

Ti, kdo se na tábor přihlašují, vědí, že větší část programu je zaměřena na poznávání a ochranu přírody. Letos se nám podařilo pozorovat řadu zajímavých a vzácných druhů živočichů i rostlin. Objevili jsme např. křižáka pruhovaného, kudlanku nábožnou, dospělce a larvu mloka skvrnitého, svlečku raka, skokana štíhlého,

řadu motýlů a jejich housenky a další.

Program tábora se řídil celotáborovou hrou. Děti šly po stopách cestovatele Kryštofa Tabanuse, snažily se získávat životy v podobě korálků z keramické hlíny. Každý den se pak snažily získat jednu indicii, která jim pomohla najít cestu k pokladu.

Výpravy

Ne všechny hry byly přírodovědně zaměřené. Absolvovali jsme celodenní výstup na Velkou Javořinu, výlet na Horňácké slavnosti do Velké nad Veličkou a spoustu orientáků. Nezapomenutelná byla výprava za objevování dvou studánek na Jazevčí. Studánky jsme po nelehkém bádání nakonec našli a při zpáteční cestě jsme narazili na malý kaňon vyřezaný potůčkem se spoustou tůní a pstruhů v nich...

A protože v nedalekých Vápenkách tábořili Skauti, sehrá-

ly děti společný zápas ve fotbale. Letos jsme opět prohráli, ale příští rok jim to určitě natřeme. Děti byly šikovné, prokázaly znalosti přírody a hlavně - byly opravdovými kamarády.

Radka Nekardová, Josef Dufek
VIS Bílé Karpaty

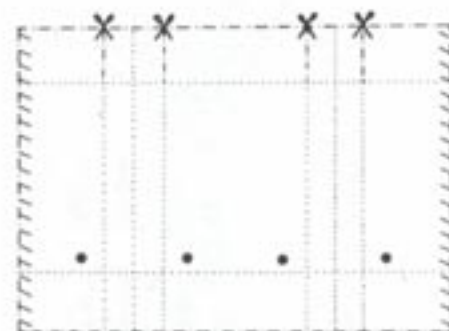
Papírová taška

Hezké věci, které si koupíme v obchodě, nám potěší srdce. Nejraději však máme věci, které jsme si vlastním úsilím vytvořili. O to větší radost budeme mít, když z něčeho starého a nepotřebného vyrobíme věc novou.

U nás ve Vzdělávacím a Informačním středisku Bílé Karpaty měla u dospělých i dětí velký úspěch výroba papírové tašky. Zde je návod, jak si takovou tašku ze starého papíru vyrobit.

• Nejprve si podle obrázku překreslete na rub papíru šablonu.

- Podél vyznačených linií poskládejte části nahoru nebo dolů a zastříhnete vyznačená místa.
- Šírokou horní záložku přilepte dovnitř a spojte oba podélné konce.
- Dno tašky vytvoříte tak, že přehnete dovnitř část 1 a 2, potom 3a a 3b a nakonec část 4, a v tomto pořadí je také slepte.
- Do hotové tašky vytvořte dírkou na držadlo.
- Boční sklady vložte dovnitř.
- Dírkami provlečte provázek na držadlo.
- Tašku můžete na závěr ozdobit obrázky nebo kresbami.

Radka Nekardová
VIS Bílé Karpaty

Zelená planeta

Centrum ekologické výchovy Pantoflíček v Dolním Němčí vyhlásilo ke Dni Země i letos literární soutěž pod názvem „Zelená planeta“. Do 20. dubna bylo doručeno několik stovek prací z celkem 19 škol z regionu a velká porota měla do konce školního roku velmi těžký úkol.

Nakonec vyhlásila následující vítěze:

I. kategorie (4. a 5. třída)

1. cena - Věra Maňásková, ZŠ Huštěnovice
2. cena - Tomáš Popelka, ZŠ

Strání

3. cena - Lucie Navrátilová, ZŠ Nezdenice

II. kategorie (6. a 7. třída)

1. cena - Lenka Kadličková, ZŠ Dolní Němčí
2. cena - Gabriela Gaidosová, ZŠ Strání
3. cena - Eliška Pavková, ZŠ UNESCO Uh. Hradiště

III. kategorie (8. a 9. třída)

1. cena - Markéta Demlová, ZŠ

Tupesy

2. cena - Marcela Budíková, 2. ZŠ Uh. Brod
3. cena - Antonín Reňák, ZŠ Strání, a Přemysl Janík, ZŠ Kunovice

Všichni vítězové dostali krásnou knihu o přírodě.

Vítězné příspěvky „Sova“ od Lenky Kadličkové a „Pyšná Země“ od Markéty Demlové jsme už zveřejnili na stránkách čísla 2/99. V tomto čísle najdete práce dalších dětí. Texty jsou doplněny obrázky ze soutěže „Můj strom“.

Vlasta Ondrová

Plechovka

Jednou v sobotní ráno se vypravila rodina se dvěma chlapci na výlet k místní říčce. Chlapci celé dopoledne dováděli, chytali ryby, a tak nebylo divu, že všem vytrávil.

Na oběd si vytáhli rybí konzervu, která byla pěkně lesklá a měla hezkou barevnou nálepku. Když se pochutnali na jejím obsahu, jeden z chlapců ji odhodil velkým obloukem tak, že dopadla až do vody. Proud jí chvíli unášel

po kamenitěm dnu, až zůstala v jednom místě nehybně ležet.

Zpočátku se jí hra s vodními proudy líbila, protože jí voda příjemně chladila a rybky zvědavě okukovaly její nálepku. Po čase ji však voda nálepku odnesla a ryby o ni ztratily zájem. Plechovka se začínala třást zimou a vzdychala si: „Co já z toho života mám? Myslela jsem si, že budu jezdit po světě. Ale teď tady ležím a je mi zima. Kdyby mě byli hodili do kontejneru jako ostatní plechovky, asi bych teď byla na cestě do hutí, kde se mě mohli vyrobit novou plechovku s pěknou nálepkou a lákavým obsahem, zase by si mě někdo koupil a znovu bych se dostala do světa. A místo toho jsem tu a obrůstám řasami.“

A jak to vlastně vypadám? Už nejsem jako dřív, tak leskná a čistá, ale můj povrch se stává rezavým a matným. Rybkám tady zavazím, raci se se mnou nebaví a ještě k tomu se bojím, aby se o mě někdo nezranil.

Teď mohu jen doufat, že se najde člověk, kterému záleží na tom, jak dnešní příroda vypadá, vytáhne mě ven a uloží tam, kam správně patří.

Co myslíte, dočká se?

Marcela Budíková
2. ZŠ Uherský Brod

Drak

Po draku posílám psaníčko,
kdy vyjde to sluníčko.

Po draku posílám psaní,
nech slunko nechá toho spaní.

Po draku posílám dopis,
že chci jen jara popis.

Po draku posílám dopisek,
kdy přijde maličký Matýšek.

Hlavu strkáš do oblaků,
splň mi přání milý draku.

Lucie Navrátilová
4. třída ZŠ Nezdenice

Myška

Myška drží tiše hlídku za pěšinou vedle šípku. Je to šibal, všechno slyší, však má k tomu uši myší.

Ježek

Kdyby ježek krejčím byl, tak by si, panečku, žil.

Kdyby někdy jehlu ztratil, ani by je nehledal, z kožíšku by jinou vzal, hned by zase krejčoval, vesele by mohl žít, pavouk by mu soukal nit.

Věra Maňásková
4. třída ZŠ Huštěnovice

Beruška

Sedí brouček na kvítečku, na fráčku má samou tečku. Sluníčko tu čarovalo, sedm teček malovalo.

Pampeliška

Pyšné květy pampelišky spoustu pylu sypou z výšky. Potom už jen padá chmýří, plachtí jako netopýři.

Gabriela Gaidosová
tř. 6.A ZŠ Strání

Jsem tu sám a přece je nás tolik

Je nás tolik, tolik lidí, tolik duší, tolik hor, moří a tolik všeho živého i neživého, že si připadám trochu trapně. Co kdy budu já nebo vy znamenat pro miliardy ostatních lidí žijících někde na úplně jiném světadíle? To si zatím netroufnu říci. Nevidím totiž do budoucna a vlastně ani nechci. Proč bych se měl zabývat tím, co udělám, třeba v příštích deseti letech a dívat se na sebe jako na cizího člověka. To by byla bláznivá vize. Lepší je stát na pevné zemi a všimnout si přítomnosti, bez které by budoucnost nemohla existovat.

Když se teď podíváme na svůj národ pozorněji, jsme jako mravenci. Kvanta inteligentních stvoření žijících na Zemi a jdoucích s časem po boku. A stejně jako v mraveništi to vypadá ve

velkých megalopolích. Tam si nikdo nikoho nevšímá, každý je posedlý svou prací a osobně se nikdo kromě rodiny a přátel nezná. A v tom obrovském celku jedinec nic neznámá. A také jako mravenci, co drancují strom a ohlodávají mu listy, aby přežili, drancuje lidstvo svou planetu, aby si usnadnilo život. A právě tímto se od mravenišť podstatně lišíme. Mravenci, když zahubí jeden strom, přesunou se na druhý. Ale kam se přesune lidstvo po zničení toho svého „stromu“? Žádný jiný než planeta Země v blízkosti není.

Další věc, ve které se od nich lišíme, je ta, že nám nestačí žít na stále stejné životní úrovni a snažit se o zachování příští generace, ale snažíme se na tom být lépe a lépe. Život jde stále dopředu,

avšak v posledním století udělalo lidstvo tak velký skok, že se vymklo kontrole vývoje, který zde byl po milióny let. Čím dál méně jsme vděční za to, že zde, na Zemi, můžeme žít.

Ale každý je jiný. Pro někoho má cenu to, jiný obdivuje něco jiného, ale co má pro nás, pro lidstvo, opravdu cenu? Jsou to peníze, pocit důležitosti, moc, nebo jen to, že jsme? Já se těším z toho, že mužů žít uprostřed neutichajícího ruchu života. A nejen ve mně, ale i v každém člověku, zůstane pocit z toho, že mohl žít na tak skvělé planetě.

Nic není věčné, ani naše planeta, ale od samého vzniku až po zánik zde bude čas a stále bude ubíhat.

Přemysl Janík
9. třída ZŠ Kunovice

Kalina obecná

Vážená redakce!
V časopise Bílé Karpaty číslo 1/99, na straně 18, pod nadpisem „Naše plané keře“, je uveden tušalaj a kalina.

V popisu o kalině se uvádí: „Do stejného rodu jak tušalaj spadá kalina obecná (*Viburnum opulus*). S ním má společný tvar květenství, listy jsou však hrubě laločnaté a plody zůstanou červené. Další rozdíl je v květech, které jsou na okraji květenství mnohem větší než ostatní, čímž lépe přitahuje opylovače...“ Vlevo je vyobrazeno květenství ve srovnání s tušalajem.

Kalina obecná (*Viburnum opulus*) má však oboupohlavní květy, které jsou drobné, bílé a tvoří latnatý vrcholík s kolovitou korunou, pětilaločnatou, s kalichem jemně pětizubým, pěti tyčinkami, pestíkem s vrchním velkým semeníkem a přisedlou terčovitou blíznu. Na obvodu jsou ohraničeny velkými sterilními kvítky. Plody rostou ve vrcholcích. Je to zploštělá červená peckovice asi 8 mm velká. Má nepříjemně páchnoucí dužinu, v níž je jedna plochá narůžovělá pecka. Plody dozrávají v září. Větévky jsou slabě šestihranné. Je dřevinou

polostinnou, s kmínkem až 4 m vysokým a zcela mrazuvzdornou.

Vlevo popisu kaliny obecné zobrazené květenství však patří kalině, která se pěstuje ponejvíce v parcích nebo zahradách. Je to prošlechtěná plnokvětá kalina - *Viburnum opulus*, forma *sterile*. Má všechny květy sterilní, jalové, plnokvěté. A jak je vyobrazeno, květenství je kulovité. Její vzrůst je charakteristicky keřovitý. Kalina obecná i její forma plnokvětá, sterilní, kvete v květnu až červnu.

S ochranářským pozdravem
Poznej a chraň!

Jaroslav Jaroš
Valašské Klobouky

Děkujeme panu Jarošovi za tuto připomínku. Má pravdu a omlouváme se za nekritické vybrání obrázku ke kalině. Skutečně planá, u nás původní, kalina obecná je zde dodatečně zobrazena.

Redakce

Skřítek pomocníček

Když se strýček Uher ještě učili ševcovinu u mistra Daňka v Horněmčí, krátila se dlouhá chvíle při práci vyprávěním o všem možném i nemožném. Jednou přišla řeč i na sebevraždy. Kdosi se zmínil, že slyšel, že když se chce někdo sám zbavit života, objeví se mu malý pomocník, který mu pomáhá.

A tu mistr Daněk povídá: „Toš povím vám, že je to čistá pravda. Dyš sem byl eště taký malý soplák jak je náš Jarin, aj já sem o tom čúl. A to víte, jak také chlapčisko, šecker moší vidět, šecker vyzkúšat a o šeckém sa přesvěčit. A toš dyš

sem byl u našich dědáků ve Slavkově, byla to akorát příležitost k temu. Šel sem do stodoly, šak bylo to akorát po žňách. Tam sem si dál přes trám štranek a na zem naházal otěpky slámy.

Postavil sem sa na otěpku a dal si štranek na krk, jak dybych sa chtěl doopravdy pověsit. A v téj chvíli do stodoly vletěl takový malý pazúr, šak nebyl věcí než putěnka, celý do červeného oblečený, a začal ně ty otěpky z pod nohů odhazovat. A pořád si brblál: „Co možu, pomožu“.

No povím vám, měl sem co dělat, abych sa z toho štranku

dostál. Dyš sa ně to podařilo, šak už sem sa pomáli dávil, hépnul sem, drapil ho pod krk a takú sem tomu pazgřivcovi pleščil, že sebu mlaždil o vrata.

Dyš sem to potom povídál našem tatičkovi, toš aj oni mňa pořádně zrubali. Ale potom mně povídali, že už z nich sa o takém skřetovi vykládal, ale jak živa ho nikdo neviděl.“

Jestli to byla pravda nebo ne, dnes už nikdo neví. Mistr Daněk je na pravdě Boží a nikdo další skřítko neviděl. Ale čistá pravda je to, že v Horněmčí ani ve Slavkově dlouho potom nikdo neodešel do černé země o své vůli.

Pavel Zámečník
Slavkov

Informace pro drobné vlastníky lesa

Na lesy v CHKO Bílé Karpaty se vztahuje vedle lesního zákona č. 289/1995 Sb. i zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, ze kterého pro vlastníka lesa vyplývají některé povinnosti v jejich obhospodarování.

Cíle

Hlavní cíle ochrany přírody na lesní půdě jsou:

I. Zachování druhové rozmanitosti

Při obnovách lesních porostů využívat především stanovištně vhodné dřeviny (dle souboru lesních typů), vyloučit používání cizokrajních dřevin a minimalizovat podíl ostatních nepůvodních dřevin.

II. Záchrana genofondu lesních dřevin

Při obnově porostů maximálně využívat přirozenou obnovu. Při umělých obnovách porostů používat pouze místní sadební materiál - z pěstební lesní oblasti 38 (Bílé Karpaty a Vizovické vrchy). Vzácným lesním dřevinám a keřům věnovat při obnovách zvýšenou pozornost. Z dlouhodobého hlediska se jedná o výhodná ekonomická opatření.

III. Zachování genofondu flóry a fauny

Citlivými a zodpovědnými technicko-hospodářskými postupy chránit, příp. minimalizovat poškození biotopů lesní flóry a fauny.

IV. Respektovat geologická a pedologická specifika území

Šetrnými technologiemi předcházet erozi půdy.

V. Preferovat přirozenou obnovu porostů k dosažení předchozích bodů

Strategie péče o lesy

Lesy na území CHKO Bílé Karpaty jsou zařazeny do tří zón odstupňované ochrany přírody.

V první zóně jsou zařazeny lesní porosty, které tvoří nejvzácnější a biologicky nejceněnější ekosystémy. Jedná se zejména o ty části lesa, které vykazují vysokou biodiverzitu a vysokou míru přirozenosti, nebo se jedná o unikátní stanoviště. Tyto porosty přispívají k zachování původního genofondu lesních dřevin. Část těchto porostů byla vyhlášena jako maloplošná zvláště chráněná území. V těchto lesních porostech jsou preferovány nejjemnější způsoby hospodaření.

Druhá zóna představuje souvislé plochy lesa s vysokou přírodní hodnotou, s průměrnou mírou přirozenosti a vzácnějšími stanovišti. Jedná se o porosty, ve kterých jsou zvýšené zájmy ochrany přírody a proto jsou zde rovněž upřednostňovány jemné způsoby hospodaření.

Ve třetí zóně se nacházejí člověkem pozmeněné lesní ekosystémy s druhově zcela změněnou skladbou na stanovištích vhodných k intenzivnímu využití.

Zásady péče o lesy v jednotlivých zónách

1. zóna

Činnost v této zóně je limitována výhradně mimoprodukčními hledisky. Při obhospoda-

rování jsou používány šetrné technologie a vyloučeny intenzivní formy hospodaření. Je zde důsledně uplatňována přirozená obnova porostů, nedochází k obnově geograficky nepůvodních dřevin a podíl melioračních a zpevňujících dřevin odpovídá cílové druhové skladbě. Silně pozmeněné lesní porosty (např. smrkové monokultury), které se do této zóny dostaly v rámci celistvosti daných komplexů lesa, je možné obnovovat v rámci rekonstrukce porostů pomocí holé seče a následné umělé obnovy. Musí se však jednat o autochtonní sadební materiál bez geograficky nepůvodních dřevin. Umělá obnova může být uplatňována i při vylepšování přirozené obnovy, příp. v místech, kde přirozená obnova nelze docílit. První zóna patří ve velké části CHKO Bílé Karpaty do kategorie lesů zvláštního určení.

2. zóna

Uplatňuje se zde funkčně integrované hospodářství, v závislosti na přírodních podmínkách spojujících zájmy ochrany přírody s ostatními funkcemi lesa včetně produkční. V porostech s nevhodnou druhovou skladbou se hospodaří s cílem jejich postupné přeměny ve prospěch stanovištně a geneticky vhodných dřevin. V celé zóně je preferována přirozená obnova. Holoseč je omezena na přeměny stanovištně

nepůvodních porostů. Podíl melioračních a zpevňujících dřevin při obnovách je stanoven minimálně na 50%. Základním pravidlem při hospodaření je nezhoršovat stav porostů, tzn. minimálně uchovávat podíl stávajících listnatých dřevin (případně jedle bělokoré) a udržovat obmýtí při horní hranici. Využití modřinu je možné pouze v omezené míře - maximálně 5%.

3. zóna

V této zóně se jedná o zajištění celkové stability porostů s podílem melioračních a zpevňujících dřevin minimálně 25-30%. Z hlediska dřevinné skladby je nepřipustné zhoršovat dochovaný stav porostů. Využití modřinu je možné v omezené míře - maximálně 10-15%.

Nepůvodní dřeviny

Za nepůvodní dřeviny jsou na území CHKO Bílé Karpaty považovány kromě exotů, jako např. douglaska (*Pseudotsuga sp.*), vejmutovka (*Pinus strobus*), dub červený (*Quercus rubra*) a další, i smrk ztepilý (*Picea abies*), borovice lesní (*Pinus silvestris*) a modřin opadavý (*Larix decidua*). Z jehličnatých domácích dřevin je za geograficky původní druh považována pouze jedle bělokorá (*Abies alba*). K jakékoli

výsadbě nepůvodních druhů dřevin na území CHKO Bílé Karpaty je zapotřebí výjimka Ministerstva životního prostředí v Praze, o kterou si může vlastník lesa požádat prostřednictvím Správy CHKO Bílé Karpaty. Výsadba nepůvodních druhů dřevin na území CHKO bez platné výjimky MŽP je hrubým porušením zákona o ochraně přírody a krajiny.

Význačné stromy

V lesích na území CHKO Bílé Karpaty probíhá inventarizace vzácných a význačných dřevin. Mezi vzácné dřeviny patří především jeřáb břík (*Sorbus torminalis*), jeřáb oskeruše (*Sorbus domestica*), hrušeň polnička (*Pyrus pyrastrer*), jablonoň lesní (*Malus sylvestris*), jilmy (*Ulmus sp.*), z keřů dřín obecný (*Cornus mas*) a klokoč zpeřený (*Staphylea pinnata*). Jako význačné dřeviny jsou mapováni jedinci, kteří jsou pozoruhodní svým tvarem nebo velikostí, případně se jedná o významné doupné nebo hnízdní stromy. Jak vzácné tak význačné stromy jsou v evidenci Správy CHKO Bílé Karpaty. V terénu jsou vyznačeny modrým pruhem (sprejem) ve výšce 1,3 m od paty kmene. Smyslem značení v terénu je ochrana těchto stromů před vytěžením. Ponechání jedinců vzácných druhů dřevin budou svým přirozeným zmlazením zlepšovat dřevinnou skladbu porostů a sloužit k zajištění dostatečného množství stanovištně odpovídajícího osiva a následně sadbového materiálu pro umělé výsadby.

Územní systém ekologické stability (ÚSES)

Územní systém ekologické stability je vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu. ÚSES se skládá z biocenter, které jsou propojeny sítí biokoridorů.

Biocentrum je podle zákona o ochraně přírody a krajiny biotop

tedy soubor veškerých živých i neživých činitelů, které ve vzájemném působení vytvářejí životní prostředí určitého jedince, druhu, populace či společenstva. Rovněž může být souborem biotopů v krajině, které svým stavem a velikostí umožňují trvalou existenci přírodě blízkého ekosystému. Na lesní půdě se jedná především o vzorové plochy pro přírodě blízké hospodaření, kde je možné vyzkoušet si jemnější způsoby hospodaření. Výhledově dojde k zařazení biocenter do lesů zvláštního určení.

Biokoridor je území, které umožňuje migraci organismů mezi biocentry a tím vytváří z oddělených biocenter síť.

Zpracovaný ÚSES je nutné zkontrolovat s odborným lesním hospodářem, vymezit ho do jednotlivých porostních skupin a projednat v daných porostech konkrétní způsoby hospodaření.

Ochrana ÚSES je povinností všech vlastníků a uživatelů pozemků, kteří tvoří jeho základ.

Dotační politika

Správa CHKO Bílé Karpaty podporuje a nadále hodlá podporovat poskytování finančních příspěvků Ministerstva životního prostředí v rámci Programu péče o krajinu. Příspěvky jsou určeny těm vlastníkům lesa, kteří nad rámec lesního zákona provádí opatření k podpoře přírodě blízkého hospodaření v lesích. Jedná se zejména o zlepšení přírodě blízké druhové a prostorové skladby lesa, zjemnění způsobů obnovy lesa, vytváření prvků ÚSES, zajištění geneticky a stanovištně odpovídajícího sadbového materiálu a ochranu genofondu vzácných lesních dřevin. Předmětem podpory jsou tedy opatření vedoucí ke zlepšení stavu lesních porostů a jejich stabilizace, která jsou prováděna nad rámec stanovený lesním zákonem.

Bližší informace o poskytování finančních příspěvků je možné získat na Správě CHKO Bílé Karpaty.

Revitalizace říčních systémů

V době nedávno minulé se musela krajina přizpůsobit velkoplošnému intenzivnímu hospodaření. Proto se zemědělské pozemky meliorovaly a zcelovaly, rozorávaly se meze, napřimovaly se vodní toky; v lesích vznikaly velké holoseče.

Tyto radikální změny se odrazily nejen v tvářnosti krajiny, ale zejména ve vodním režimu krajiny. Voda, která u nás ve formě srážek spadne, velmi rychle skončí ve vodním toku a rovněž velmi rychle odteče. Z mnoha různých důvodů je však žádoucí pravý opak. Voda, která se ve větší míře vsákne, následně pomalu odtéká z povodí a je delší dobu přístupná pro růst vegetace.

Program

Pro nápravu tohoto nepříznivého stavu byl v roce 1992 usnesením vlády na MŽP ČR vytvořen speciální dotační Program revitalizace říčních systémů (PRRS). Cílem tohoto programu je pomocí státních dotací podporovat taková opatření na vodních tocích, vodních nádržích i jejich povodích, která napomohou obnovit přirozený vodní režim krajiny.

Žadatelem o dotaci mohou být:

- vlastníci a nájemci (ti pouze se souhlasem vlastníka) pozemků a vodohospodářských staveb
- správci toků (v případě revitalizačních zásahů do koryt toků). Podle typu žadatele se stanovuje především maximální možná výše příspěvku na realizaci.

Rozpočtové a příspěvkové organizace mohou obdržet až 100% celkových nákladů na realizaci, obce do 80% a ostatní subjekty (tzn. právnické a fyzické

osoby a jednotliví občané) pak maximálně 70 %.

Předmět podpory

V rámci PRRS není možno žádat dotaci na opatření:

- která jsou běžnou údržbou nebo péčí o vodní tok, vodohospodářskou stavbu nebo pozemky
- která slouží k vytvoření podmínek pro hospodářské využívání a sledují především hospodářský užitek
- jejichž předpokládaný revitalizační efekt neodpovídá množství vynaložených finančních prostředků nebo by jejich realizací byly poškozeny stávající hodnotná stanoviště.

Žadat dotaci lze podle letošní směrnice např. na tato opatření:

- revitalizace vodních toků - odstranění opevnění koryt, odstranění zatrubnění, uvedení toku do původních směrových poměrů
- revitalizace odvodňovacích soustav - zrušení nefunkčních nebo nevhodných odvodňovacích zařízení - „meliorací“
- revitalizace, rekonstrukce a zakládání retenčních prostorů
- biotechnické úpravy vhodných lokalit, které při vysokých vodních stavech pomáhají zachytit vodu, zakládání rybníků
- zakládání a obnova prvků systému ekologické stability ve vazbě na vodní režim
- obnova a zakládání mokřadních ekosystémů - podpora vytvoření míst s vysokou hladinou spodní vody, či s volnou vodní hladinou, nemající však náplavní a výpustní objekty
- jiná opatření mající revitalizační charakter ve smyslu naplnění směrnice PRRS.

V návaznosti na uvedené

opatření lze ještě získat dotaci na:

- ochranu proti vodní erozi; technické a biotechnické úpravy související se změnami zemědělsky využívaných pozemků a lesních kultur
- udržení přírodního charakteru koryt vodních toků
- zakládání a obnova břehových porostů včetně ochranných pásů podél vodních toků a melioračních kanálů.

Jak žádat

Vysokou pravděpodobnost obdržení dotace bude mít žadatel na rybníček do velikosti 1 ha na neobhospodařované orné půdě s rozsáhlým pásmem měřčin a s masivní výsadbou doprovodné zeleně. Veškeré objekty i zásahy musí být vhodně a citlivě začleněny do okolní krajiny a neměly by působit rušivě.

Přednost budou mít i ty projekty, které vznikly na podkladě koncepce zpracované pro dané území a pomáhají řešit problém ve velmi ohroženém a problematickém území nebo naopak ojedinelé místo v jinak zachovalém a hodnotném území.

Každou jednotlivou žádost podanou na předepsaném formuláři posuzují odborníci v Regionálním poradním sboru PRRS. CHKO Bílé Karpaty patří pod RPS Brno.

Na základě projednání navrhe RPS zda a v jaké procentní výši bude předkládaný projekt podpořen. Tato žádost i s dolo-

ručením RPS je pak odeslána meziresortní komisi (zástupci MŽP, MZE, MF), která má konečné slovo při hodnocení navržených akcí v rámci celé republiky.

Protože Správa CHKO Bílé Karpaty má velký zájem o nápravu poškozených částí krajiny, bude

všem potenciálním žadatelům a kvalitním projektům nápomocna.

Bližší informace, ale i příslušné formuláře, získáte na Správě CHKO Bílé Karpaty, pracovišti Luhačovice. Problematiku revitalizaci říčních systémů má na starost Mgr. Zdenek Miklas.

Chcete kácet strom?

Na kácení dřevin rostoucích mimo les je dle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny potřeba povolení orgánu ochrany přírody pro stromy, které mají obvod kmene o 80 cm a více (měřeno ve výšce 130 cm nad zemí).

Na území CHKO Bílé Karpaty probíhalo doposud povolování kácení těchto dřevin nejednotným způsobem. V okresech Hodonín a Uherské Hradiště vydávají rozhodnutí ke kácení dřevin jednotlivé obecní úřady a pouze v okrese Zlín vydávala toto rozhodnutí Správa CHKO Bílé Karpaty. Od 1. října 1999 přejde tato kompetence i v okrese Zlín na příslušné obce. To tedy znamená, že zájemci o kácení dřevin budou nyní na celém území CHKO Bílé Karpaty podávat své žádosti přímo u příslušné obce.

Správa CHKO bude pro žadatele sloužit pouze jako odvolací orgán v případech, kdy nebude spokojená s rozhodnutím

obce. Obce na druhé straně mohou požádat Správu CHKO Bílé Karpaty o odborné stanovisko v případech, kdy bude vydání rozhodnutí obtížné.

Žádost o povolení ke kácení dřevin rostoucích mimo les, kterou u příslušné obce podává vlastník pozemku či nájemce s písemným souhlasem vlastníka pozemku, musí obsahovat:

- a) jméno a adresu žadatele
- b) doložení vlastnického či nájemního vztahu
- c) druh a počet stromů včetně situačního zakresu
- d) udání obvodu kmene stromu ve výšce 130 cm nad zemí
- e) zdůvodnění žádosti.

Důležitá poznámka: kácení dřevin rostoucích mimo les se provádí v období jejich vegetačního klidu tj. od 1. října do 31. března. K tomu se přihlíží při vydávání povolení.

Adresa Správy CHKO pro písemný styk:

Správa CHKO Bílé Karpaty
Nádražní 318
763 26 Luhačovice
tel. 067 - 933710, 932580
e-mail: bilekarpaty@iol.cz
úřední dny: pondělí a středa
7:30 - 12:00, 12:30 - 17:00

Další pracoviště jsou:

Detašované pracoviště
Správy CHKO Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
tel. 0631 - 322545, 324792
e-mail: csop@es-servis.cz
úřední dny: pondělí, středa
7:00 - 17:00

Kontaktní místo Správy
CHKO Bílé Karpaty
Podzámčí 860
763 31 Brumov
tel. 0636 - 330305
úřední dny: pondělí 8:00 -
12:00, 12:30 - 17:00, středa
12:30 - 17:00, pátek 8:00 -
12:00

Časopis moravsko-slovenského pomezí

Bílé Karpaty

Pravidelné rubriky o přírodě, krajině, historii, kultuře, ekologické výchově, životním prostředí, v každém čísle sdělení ze Správy CHKO, rozhovor s významnou osobností, stránka „pro chytré děti“, vtipná pohádka Pavla Bezděčky.

Kontakt:

VIS Bílé Karpaty, Bartolomějské nám. 47, 698 01 Veselí nad Moravou, tel. 0631-322545, 324792, E-mail: visbk@es-servis.cz

Seno pro Rotála

Mnohé člověk se dokázal za dobu své existence změnit. Zatím - a naštěstí - nedokázal ovlivnit množství a rozdělení dešťových srážek v průběhu roku.

Tak se stalo, že v napajedelském panství Rotálů dlouhou dobu ze začátku roku nepršelo a nejen úroda na polích, ale také sklizeň sena byla malá. Nedostatkem píce trpěl všechen dobytek, ale pro koně v tlumačovském zámku seno být muselo. Správcí panství v Ostrohu a Napajedlích se na honu dohodli, že do Tlumačova se seno doveze z Blatničky, kde je ho dostatek.

Za úkol dovézt seno do Tlumačova to dostal fojt Šumber z č. 20 a Minařík z č. 15, který měl ještě povinnost konat v tomto roce jízdní robotu. Navečer naložili seno na vůz a brzo ráno, ještě za tmy s ním vyjeli k tlumačovskému dvoru. Cestou se k nim přidal menší starší mužíček, který povídal o všem a dělal jim veselého společníka až do doby, než si Minařík všiml, že mu z levé kapsy kabátu stále kape voda. Hned mu došlo, že je to místní hastrman Longo, který se rád vozí na vozu a vyhřívá se na břehu potoka pod kapličkou, protože ve vodě je mu už někdy zima a na rajon od Suchova po Ostroh už nestačil. Proto na tomto úseku zaučoval mladého hastrmana Kadička.

Jak ho Minařík poznal, hned se zarazil v řeči, protože se vzpomněl, že na něj za mlada jako děcka od kapličky pokřikovali říkanku:

*"Hastrmane tatrmane
dej nám kůži na buben
budeme ti bubnovati
až vyskočíš z vody ven."*

Po této básničce rychle utíkali s pokřikem do dědiny, protože když byl Longo nazlobený, vyskočil a toho posledního,

který pomalu utíkal, chytil a utopil ve vodě.

Longo mu ale povídá: „Nic se mně strýčku nebojte, šak já na vás nemám dnes žádného práva. Já mám teď jiné starosti. Jedu totiž do Napajedel si vyřídít naše staré kvasnice s Rotálovým koňským kočím Jumanem. Jestli chcete, můžete sa na mňa dívat z mosta, jak ho budu topit. Dva moji kamarádi už ho topili, ale nemohli si s ním poradit, tak jsem teď na řadě já. Nebude to lehká práce, ale za tu dobu už mám s topením svoje zkušenosti a vím jak na něho. Když uvidíte vystupovat z vody bílou pěnu, tak vyhrává koňák. Jak ale uvidíte krvavú pěnu, tak sa mně práce daří a s pacholkem je zle.“ Chlapi přijeli do Napajedel, vyvedli koně z pobočků, napojili jich, nasypali krmení a rychle na most se podívat na zápas Longa s koňákem.

Když vstoupil pacholek s koňama na plavení do vody, začal ho Longo topit, ale z vody vystupovala jen bílá pěna a za chvíli vyšel Juman i s koňama z vody ven. Aby ho dostal hastrman zpátky do vody, začal po koňoch házet z Moravy blato. Pacholek se z koňama do vody vrátil a zápas začal znovu. Trval o hodně déle, ale výsledek byl stejný jako poprvé. Nyní začal vodník házet blato z vody po koňákovi. Juman se nazlobil, nechal koně na břehu a vyslékl si vestu, že si to dnes už konečně vyřídí ajs tím novým hastrmanem jak s těma předešlýma dvoma. To ale udělal chybu na kterou doplatil životem. Ve vestě měl totiž zašité vazové dřevo z hor, které chrání lidi před vodníkovou mocí. Chvilí s vodníkem sice zápasil, ale nakonec začala vystupovat z vody krvavá pěna a koňák se z vody už nevyhořil.

Longo chlapom na mostě zamával a odplul zpátky na svůj břeh pod kapličku, kde jej už netrpělivě čekal mladý vodník

Kadičko. Hrnečky s dušičkami měl už dávno poskládané podle velikosti, barvy i stáří v armárce a na sumcovi Anciašovi už objednal rybník Zárybník i Zrcadlo. Přes Rybníčky a Lúčky se pak pomalu kolem Losek vrátil nazpátek. Učení u nadmistra vodnického Longa nebyla sice vždycky radost, ale docela se na jeho návrat už těšil také proto, že mu bylo samotnému smutno.

Longo se ještě ten den vrátil, protože z Napajedel jel po proudu až do Ostrohu a odtud to zas dobře znal. Po návratu domů musel Kadičkovi několikrát průběh zápasu opakovat. Na konec oslavy vypustili jednu dušičku utopeného děcka z hrnečka ven a šli spát. Možná tam jsou dodnes a čekají, až na ně někdo začne volat tu říkanku co strýček Minařík, když byli malým děckem, nebo se snad odstěhovali, ale příroda tam zůstala dodnes stejná, protože příroda a bytosti v ní žijí, aniž by nás potřebovali. My však bez nich žít nemůžeme. Je proto nerozumné se jim vysmívat, nebo si je pohněvat a myslet si, že nejsou jen proto, že je nevidíme, nebo vidět nechceme. Náš život bez přírody nemá význam - ochuzuje nás a bytí bez života v ní ztrácí smysl naší existence.

Proto až půjdete kolem vody u kapličky, dávejte si pozor. Možná, když bude večer teplo a klid, uvidíte na břehu sedět starého hastrmana Longa a vedle něho mladého Kadička, ale raději buďte ticho a běžte brzo spát.

**Miroslav Hudeček
Blatnička**

Horňácké s ohňostrojem

Letošní hlavní část Horňáckých slavností se uskutečnila ve dnech 23. - 25. července.

Oproti jiným ročníkům, které zpravidla trvají od pátku do neděle, byl předprogram slavností s názvem „Dobře kosenka, dobře

kosí" zahájen již v sobotu 17. července. V klubové místnosti se při promítání filmů, zpěvu a tanci vzpomínalo na kdysi velmi populární sečení Buláňovéj Zahrady. Po skončení programu si účinkující i diváci vyšlápali přímo na místo samé, které se nalézá v národní přírodní rezervaci Zahrady pod Hájem, kde za zpěvu a doprovodu muziky proběhlo sečení této zahrady krojovanými kosci.

Jinak slavnosti proběhly celkem hladce, počasí vyšlo, takže celkem 8 programů zhlédlo na 15 tisíc většinou spokojených návštěvníků. Větším kazem na celkovém dojmu byl nešťastný souběh s 2. Mezinárodním koštem slivo-

vice a ostatních destilátů ve Velické páleníci, kde bylo vystavováno a ochutnáváno přes dva tisíce vzorků. Oba areály se nachází v těsné blízkosti, takže díky zvukovým aparaturám docházelo k vzájemnému rušení vystoupení. Vrcholem byl mohutný půlhodinový bouchací ohňostroj, který v páleníci vypukl, když program na Horňáckém stadionu byl zhruba v polovině. Vlivem nedostatečné komunikace pořadatelů tak byl způsoben zádrhel, který v případě lepší spolupráce naopak mohl dojem z Horňáckých slavností umocnit.

Pořadatelé obou akcí se následně dohodli, že musí příště úžeji spolupracovat a pokud ještě někdy obě akce proběhnou současně, už by k podobnému problému nemělo dojít.

Jiří Pšurný

RECENZE

Jedou k nám hosté

Vydalo Evropské centrum pro eko agroturistiku ECEAT, autor Ing. Michal Burian, 52 stran, cena 50,- Kč.

„První průvodce venkovskou turistikou aneb Jedou k nám hosté“ shrnuje prakticky vše, co začínající podnikatel v agroturistice potřebuje vědět. Kdo v brožurce zalistuje, zjistí, že zdaleka nestačí jen uklidit pokoj po babičce nebo posekat zahradu a přihlásit se do katalogu. Najde zde úvahy o tom, co je to marketing, jací jsou hosté a co vyžadují,

jak se chovají a co je pro ně třeba zajistit.

Podrobně je tu i popsáno, jak má být vybaveno ubytovací zařízení. Venkovská turistika patří k ekologicky orientovaným druhům podnikání, tomu odpovídá i spousta dobrých rad v této oblasti, ať už jde o nakládání s odpadem, ochranu přírody nebo o vlastní hospodářství.

Jako v každém podnikání, i zde je místo pro úvahy o zisku a nákladech a kolik investovat. A aby byl souhrn informací úplný, v závěru se dočtete, co je třeba

udělat, abyste učinili zákonu zadosť. Tedy jaký živnostenský list potřebujete, jaké právní minimum byste měli znát, na jaké se zaměřit jazyky.

Souhrn informací je tedy kompletní. Brožurka je doplněna barevnými fotografiemi ve slušné kvalitě, navzdory tomu, že je celá vytištěna na recyklovaném papíru. Bohatá a snad až příliš pestrá grafika neznudí žádného čtenáře, možná trochu zkomplikuje orientaci v textu. Kdo se ale o agroturistiku vážně zajímá, všechny potřebné informace tu najde. Brožurku je možno koupit ve VIS Bílé Karpaty (Veselín Mor.), v sídle STUŽ Bílé Karpaty (Uh. Hradiště) nebo v TIC Starý Hrozenkov.

Jana Hajduchová

Výstava sbírek Martina Zemana

Martin Zeman (1854-1919) byl rodák z Velké nad Veličkou, absolvent pražské varhanické školy, významný národopisný sběratel, organizátor a hudebník.

Je znám svými záznamy lidových písní, uvedených mimo jiné ve dvou sbírkách Františka Bartoše vydaných v letech 1889 a 1899-1901 pod názvem „Národní písně moravské v nově nasbírané“. Jen v těchto sbírkách je uvedeno 1097 Zemanových záznamů, další v jiných, méně rozsáhlých.

Zeman sbíral písně především na východní Moravě, nejbliže v Blatnici, Blatničce, Bzenci, Kozojídkách, Hroznové Lhotě, Veselí nad Moravou a hlavně na Hornácku v okolí Velké nad Veličkou. Za písněmi zajížděl i na Slovensko.

Nesbíral však jen folklór hudební, ale i lidové vyprávění, rčení, pranostiky, modlitby, pořekadla, pověry a zvyky. Shromáždil také velké množství dokladů kultury materiální.

Zeman se ve spolupráci s Leošem Janáčkem podílel na organizaci Lidového koncertu v Brně 20. listopadu 1892, národopisné výstavy ve Velké 21. - 24. července 1894 i Národopisné výstavy československé v Praze v roce 1895.

Především díky jeho aktivitám Hornácko navštěvují od konce 19. století významní výtvarníci, spisovatelé, publicisté, hudební skladatelé i politické osobnosti. Například Zdena Braunerová, Ludvík Ehrenhaft, Antoš Frolka, Alois Kalvoda, Herbert Masaryk, Jakub Obrovský, Franta Úprka, Jan Herben,

Jiří Mahen, bratři Mrštíkovi, Josef Bohuslav Foerster, Alois Hába, Leoš Janáček, Jaroslav Křička, Vítězslav Novák. Jen málo z nich vynechává dům, ve kterém žil Martin Zeman. Většina z nich je zapsána v rodinném památníku vedeném od roku 1898.

Městské muzeum ve Veselí nad Moravou získalo velkou část jeho sbírky, včetně dosud nepublikovaných písňových záznamů. Výběr z této sbírky je nyní veřejnosti představován. Výstava je otevřená od pondělí do pátku 8.00-12.00 a 13.00-16.00 hod., v neděli od 13.00 do 17.00 hod. a potrvá do 31. října 1999.

**Vit Trachtulec
Veselí nad Moravou**

TSTTT '99

„Týká se to také tebe“ je festival filmů a videoprogramů, jehož součástí jsou i přednášky, semináře, konference, výstavy a umělecké pořady. Cílem festivalu je upozorňovat veřejnost na filmová a televizní díla, která se zásadně vyjadřují ke ekologickým stránkám lidské existence v dnešním světě. Většina aktivit se tradičně odehraje v Uherském Hradišti.

Letošní festival proběhne od 24. do 28. listopadu. Kromě podvečeru s Přírodovědným

klubu ve středu a vyhodnocení mezinárodní soutěže dětské kresby ve čtvrtek, koná se hlavní festival o víkendu.

Od pátku do neděle budou promítány profesionální a amatérské filmy. Podle předběžného programu jsou na pátek plánovány i semináře o obnově a tvorbě venkovské krajiny a o ochraně přírody. V sobotu jsou na programu další semináře a to k ekologické výchově a ekologickému zemědělství. Na Klubu kultury bude během festivalu k prohlédnutí výstava 21. ročníku fotografické soutěže v rámci festivalu (uzávěrka pro fotografické práce je do 31. října 1999).

Organizátoři TSTTT '99 jsou Ministerstvo životního prostředí

ČR, Okresní úřad Uherské Hradiště, Město Uherské Hradiště a Město Uherský Brod.

Bližší informace je možno získat na Klubu kultury, Hradební 1198, Uherské Hradiště, tel. 0632 - 551079.

Nedašovské louky

Tentokrát si v rámci této rubriky povíme něco o loukách v severní části Bílých Karpat, na Nedašovsku. V roce 1982 bylo v okolí Nedašova a Nedašovy Lhoty vyhlášeno několik chráněných území o poměrně malých rozlohách, především v blízkosti Hrušové doliny. Jedná se o Kaňoury, Jalovcovou stráň, Javor a Lásca.

V současné době se uvažuje o jejich sloučení do jednoho chráněného území - přírodní rezervace s názvem Nedašovské louky či Hrušová dolina. Tento krok by mohl zlepšit ochranu

Lokalita Javor

zdejší přírody i celkový vzhled krajiny. Bude potřeba obnovit plochy dřívě poškozené rekultivací či naopak neobhospodařované, počítá se zde s obnovou květnatých luk a pravidelnou údržbou celého území kosením a extenzivní pastvou.

Kaňoury

Jedním z druhově nejbohatších chráněných území v této oblasti je přírodní rezervace Kaňoury.

Rozkládá se na výměře 6,47 ha v závěru Hrušové doliny 3 km východně od Nedašova. Je zajímavé, že v tomto území o nadmořské výšce 610-660 m se vyskytují květnaté louky a pastviny

Lásca je domovem vzácné kapradiny vrtičky měsíční

s mnoha teplomilnými druhy, např. růže galská, hořec křížatý a kosatec trávovitý. Dále zde najdeme hořec brvitý a 7 druhů planých orchidejí. Významný je i výskyt řepičku mochnovitého, pcháče bezlodyžného a podkovky chocholaté.

Místy se objevují skupinky keřů, zejména hlohů, někdy i jalovce obecného a solitéry dubů, lip, javorů, hrušní.

Bohužel zde doposud nebyl proveden podrobnější zoologický průzkum, díky charakteru lokality se však dá usuzovat na pestrou druhovou skladbu ptáčích společenstev.

Javor, Lásca

Nedaleko od této rezervace leží v Hrušové dolině ještě dvě louky, zařazené do I. zóny. Javor je louka o výměře přibližně 2 ha, jihovýchodně od PR Kaňoury. Roste zde přes sto kusů ohroženého druhu pastarček dlouholistý moravský a šest druhů orchidejí.

Lokalita Lásca jsou bývalé pastviny o výměře 10 ha na vrcholu kóty Kaňour (791), ukázkou horského typu luk se smilkou tuhou a bohatou populací prstnatce bezového, vstavače mužského, hlavinky horské a pěti-prstky žežulníku. V roce 1998 zde

byla objevena vzácná kapradina vrtička měsíční.

Jalovcová stráň

Krajinářsky velmi zajímavým územím je přírodní rezervace Jalovcová stráň. Jedná se o jalovci zarostlou pastvinu na jižním svahu, ležící 1 km východně od obce Nedašov na výměře 8,63 ha. Zde a na dalších 35 ha v 1. zóně najdeme suché pastviny s některými vzácnými rostlinami jako podkovka chocholáta, pcháč bezlodyžný, hořec brvitý a několika druhy orchidejí.

Na několika místech vystupují odvápněné pískovce, kde kyselejší podmínky umožňují výskyt vřesu obecného a smilký tuhé. Na bazických prameništích je kromě suchopýru široolistého typický prstnatec májový, kruštík bahenní a pampeliška bahenní.

Byly zde nalezeny dva druhy tesaříků, vázaných při svém vývoji na odumírající jalovce (*Semanotus undatus*, *Phymatodes glabratus*).

Ještě v 80. letech byla lokalita každoročně přepásána ovce, v 90. letech pastva skončila. V současné době se připravuje její obnovení. Od poloviny 80. let zde proběhlo několik biotechnických zásahů, nejrozsáhlejší v letech 1996-1997. Jejich cílem

bylo odstranit náletové dřeviny i některé přehoustlé skupiny jalovců, aby byla pastva opět možná.

Pod Cigánem

Na okraji lesa na severním svahu kóty Cigán (740 m) se nachází přírodní památky Pod Cigánem. V tomto úzkém pásu louky o výměře 0,25 ha se vyskytuje několik orchidejí, především prstnatec listenatý *Soóův*. Na vlhkých místech roste i

prstnatec májový. Na prameništi v dolní části rezervace roste vzácná baňčička bahenní, připomínající travu.

Šumlatová

Malou rezervaci (0,82 ha) je i přírodní památka Šumlatová, která leží na severním svahu Holého vrchu (830 m) asi 1,5 km jižně od Nedašova. Je to louka lemovaná pásy dřevin, na které roste několik chráněných druhů

rostlin, ze vstavačovitých především prstnatec bezový. Najdeme zde i mečík střečovitý.

Bylo zde pozorováno několik druhů živočichů typických pro karpatské louky. Patří k nim motýl modrásek nejmenší, soumračník čárečkovaný a bělásek hrachorový. Z ptáků se jedná o strnada obecného a lindušku lesní.

Ivana Jongepierová
Správa CHKO Bílé Karpaty

ZAJÍMAVÉ OBJEVY

Ploskoroh pestrý

Nezvykle teplé období počátkem devadesátých let tohoto století posílilo populace některých teplomilných druhů hmyzu v celé Evropě. Před časem jsem vám představil jednu z největších evropských kutilek (*Sceliphron destillatorium*), která je dnes už stálýmobyvatelem teplých biotopů v celé CHKO Bílé Karpaty.

Dnes vás seznámím s dalším mimořádně zajímavým zástupcem teplomilného hmyzu Bílých Karpat. Je jím ploskoroh pestrý (*Libelloides macaronius*) nápadně připomínající drobného motýlka nebo pestrou vážku. Není to však motýl ani vážka, ale příslušník řádu hmyzu sífokřídleho, kam patří třeba i mravkolví, zlatoočka,

denívky a strumičnici.

Popis

Skvrny na křídlech, která dosahují rozpětí až pěti centimetrů, jsou hnědé a jasně žluté. Nápadným znakem je také široká hlava s velkýma vypouklýma očima a dlouhá, paličkovitá tykadla. Samečci mají na konci zadečku nápadné klišťovité štěty. Křídla jsou v klidu střečovitě složena nad tělem a ploskoroh je v suché trávě málo viditelný. Po vyplašení letí poměrně rychle nízkým klikatým letem na kratší vzdálenosti.

Dospělci létají za slunečných dnů a podobně jako vážky loví za letu nejrůznější drobný hmyz. Larvy ploskorohů jsou velmi podobné larvám mravkolvů. Mají však ještě širší tělo a pohybují se po povrchu země mezi rostlinami, kde svými nesmírně dlouhými kusadly loví drobné členovce. Larvy během svého vývoje dvakrát přezimují a potom se koncem jara

zakuklí v hedvábném kokonu upevněném na vegetaci.

Rozšíření

Ploskoroh pestrý žije ve velké oblasti sahající od Střední Evropy až po Írán. Ve Střední Evropě je to velmi vzácný obyvatel teplých stepí a lesostepí a v České republice je znám pouze z několika lokalit. Před několika lety byl pozorován nedaleko Suchovských Mlýnů.

Letošní zjištění u Javorníka nad Veličkou výskyt tohoto druhu v Bílých Karpatech potvrzuje.

Pozorovali jste i vy ploskoroha pestrého na svých vycházkách? Těším se na vaši zprávu.

Pavel Bezděčka

Larva ploskoroha

Šestinohé ochránce lesa?

Na svých prázdninových vycházkách, nebo teď na podzim při hledání hub, jste si jistě všimli jehličnatých kup, charakteristických hnízd lesních mravenců. Veliké kupy z jehličí, nebo jiného rostlinného materiálu, vytváří jen několik druhů našich mravenců, které řadíme do rodu *Formica*. Všechny tyto druhy jsou si velice podobné, všechny jsou velmi užitečné a všechny jsou v naší přírodě, bohužel, stále vzácnější. Proto jsou také chráněny zákonem.

Predátoři

Lesní ekosystémy jsou nesmírně složité a všechny jejich složky se navzájem ovlivňují. Živočichové s vysokým počtem jedinců a velkou biomasou (celkovou hmotností všech jedinců)

mají samozřejmě významný vliv na své prostředí. Pokud se navíc jedná o predátory (masožravce), mají ve svém prostředí nezastupitelný význam.

Lesní mravenci, jejichž hustota může dosahovat až 15 milionů jedinců na hektar lesa (= až 100 kg biomasy na hektar), tyto podmínky rozhodně splňují. Takové množství mravenců potřebuje ke své existenci až 1 kg čisté bílkoviny denně a to představuje ohromné množství kořisti. Tu tvoří především masově se vyskytující druhy, tedy zpravidla fytofágní (býložravý) hmyz. Ne vždy dosa-

hují lesní mravenci takové hustoty jedinců, ale i slabší populace mají nesporně kladný vliv na zdraví našich oslabených lesních porostů.

Vliv na půdu

Lesní mravenci nejsou jen významní predátoři. Nesmírně důležité jsou jejich vztahy i k ostatním živočichům, rostlinám, hubám a zejména k půdě.

Lesní mravenci každoročně při budování a rozšiřování svých hnízd přerývají a prokypí ohromné množství lesní půdy. Soustředěním zásob a odpadů ve hnízdech a jejich okolí koncentrují do těchto míst cenné živiny. Vytvářejí tak ideální podmínky pro rozvoj půdních mikroorganismů a tím i pro vznik humusu. Míšením humusové vrstvy s minerální zeminou urychlují lesní mravenci pozitivní změny v lesní půdě neustále poškozované (degradované) kyselými dešti a výsadbou monokulturálních porostů. To umožňuje růst dřevin s vyššími nároky na půdu a s hlubším kořenovým systémem. Přispívá to k rozvoji bohatého bylinného i keřového patra a v neposlední řadě také ke zvýšení druhového zastoupení hub.

Mšice

Lesní ekosystémy kupodivu významně ovlivňuje i vztah lesních mravenců ke mšicím, neboli

trofobióza. Je to vztah, při kterém lesní mravenci pečují o kolonie mšic na stromech (brání je proti nepřítelům, usnadňují jejich přezimování apod.) a za to od nich získávají cukernatou = uhlohydrátovou potravu v podobě medovice. Ta představuje hlavní potravu pro všechny dospělé mravence, zatímco larvy a královny jsou živeny především bílkovinnou, tedy masitou potravou.

Trofobiotický vztah mají lesní mravenci pouze se mšicemi podčeledi *Lachnidae*, jejichž tělo není kryto voskovou ochrannou vrstvičkou (proto sají hodně tekutin a produkují hodně medovice). Stromy obsazené koloniemi těchto mšic netrpí žádnou újmu a jejich přírůstky jsou normální. Jediným nebezpečím je hromadění mšicemi vyprodukované medovice na jehlicích a listech a následné zhoršení transpirace a vznik nebezpečných mykóz. Tato hrozba však odpadá, protože medovice je důsledně mravenci odebírána a její zbytky představují důležitý zdroj potravy pro ostatní lesní hmyz.

V našich lesích žije více než 1200 druhů hmyzu, zejména zástupců parazitických blanokřídlých a dvoukřídlých, pro jejichž dospělce je tato medovice základní složkou potravy. Trofobióza mravenců a mšic tedy přispívá ke zvýšení stavu velkého množství jiného, a to zejména užitečného lesního hmyzu.

Potrava

Lesní mravenci jsou zcela přirozenou součástí lesních ekosystémů a sami tak tvoří významný zdroj potravy pro jiné živočichy. Živí se jimi nejen pavouci a obojživelníci, ale zejména mnohé druhy ptáků (šplhavci, kurové, pěvci) a také savců. Mnohostrannost vlivu lesních mravenců, včetně nejrozdílnějších zpětných vazeb a nepřímých vlivů ukazuje graf vpravo.

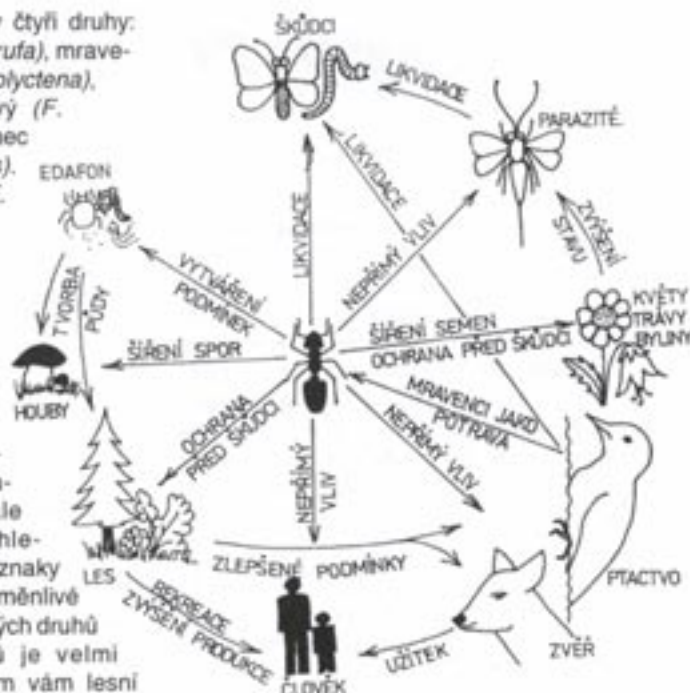
Na území naší republiky žije více než sto druhů mravenců. Z tohoto množství jich 16 patří do rodu *Formica*. Jen devět z nich vytváří kupovitá hnízda z rostlinného materiálu.

Druhy

Jako lesní mravence však označujeme pouze šest druhů, žijících ve velmi početných společenstvech s mohutnými kupovitými hnízdy. V Bílých Karpatech

byly dosud zjištěny čtyři druhy: mraveneček lesní (*F. rufa*), mraveneček kupovitý (*F. polyctena*), mraveneček pařezový (*F. truncorum*) a mraveneček luční (*F. pratensis*). Další dva druhy (*F. aquilonia* a *F. lugubris*) jsou vysloveně horské a v Bílých Karpatech nežijí.

Jednotlivé druhy se liší nejen svými životními nároky, tvarem a charakterem hnízd, ale samozřejmě i vzhledově. Všechny tyto znaky jsou však široce proměnlivé a určování jednotlivých druhů lesních mravenců je velmi obtížné. Proto jsem vám lesní mravence nepředstavil formou malého atlasu, jak jste si na těchto stránkách zvyklí. Chtěl jsem vám jen vysvětlit nezastupitelný význam lesních mravenců pro bělo-karpatské lesy a pokusil jsem se

probudit váš zájem o jejich ochranu.

Pavel Bezděčka

Mapování lesních mravenců - výzva

Mnoho kupovitých hnízd lesních mravenců každoročně zbytečně zaniká nešetrným jednáním člověka. Proto je třeba lesní mravence aktivně chránit. Prvním předpokladem ochrany lesních mravenců je znalost jejich rozšíření a výskytu.

V roce 1999 zahájila mapování lesních mravenců v Bílých Karpatech ZO ČSOP Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou ve spolupráci se Správou CHKO Bílé Karpaty. Bělo-karpatské lesy však mají ohromnou rozlohu, která činí bezmála 350 km².

Proto se obracíme na Vás, obyvatele a návštěvníky Bílých Karpat s žádostí o spolupráci při mapování výskytu lesních mravenců. Záleží-li Vám na zachování zdravých lesů v Bílých

Karpatech, můžete malinko přispět k jejich ochraně svým podílem na této mapovací akci.

Znáte-li místa, kde se dosud kupovitá hnízda lesních mravenců vyskytují, zašlete tuto informaci (nejlépe i s jednoduchým nákresem místa) na některou z uvedených adres nebo nám podejte informaci telefonicky na níže uvedená čísla. Vaše informace na místě ověříme a nalezená hnízda zaevidujeme.

Výsledky mapování budou zveřejněny v časopise *Bílé Karpaty* i v jiných mediích a Vaše jméno v těchto příspěvcích bude uvedeno.

Děkujeme za zájem a spolupráci.

Pavel Bezděčka

Adresy:

ZO ČSOP Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí n.M.,
tel. 0631-322545
E-mail: csop@es-servis.cz

Správa CHKO Bílé Karpaty
Nádražní 318
763 26 Luhačovice
tel. 067-933710
E-mail: bilekarp@iol.cz

Pavel Bezděčka
V. Vaculky 994
686 05 Uherské Hradiště
tel. 0606 - 825688 (mobil)
0632 - 578 879 (záznamník)
E-mail: pbezddecka@iol.cz

Místní Agenda 21

Stejně jako pojem „trvale udržitelný rozvoj“ i Místní Agenda 21 má svůj původ na konferenci o životním prostředí v Rio de Janeiro v roce 1992. Vychází z dokumentu, nazvaného Agenda 21 – programu pro 21 století, ukazujícího cestu k udržitelnému rozvoji na naší planetě. Vychází z faktu, že globální problémy planety vznikají z chybných kroků na konkrétních místech. Jejich řešení je tedy třeba hledat spíše „odspodu“, na místní úrovni, než v nových regulativních státní (nebo EU).

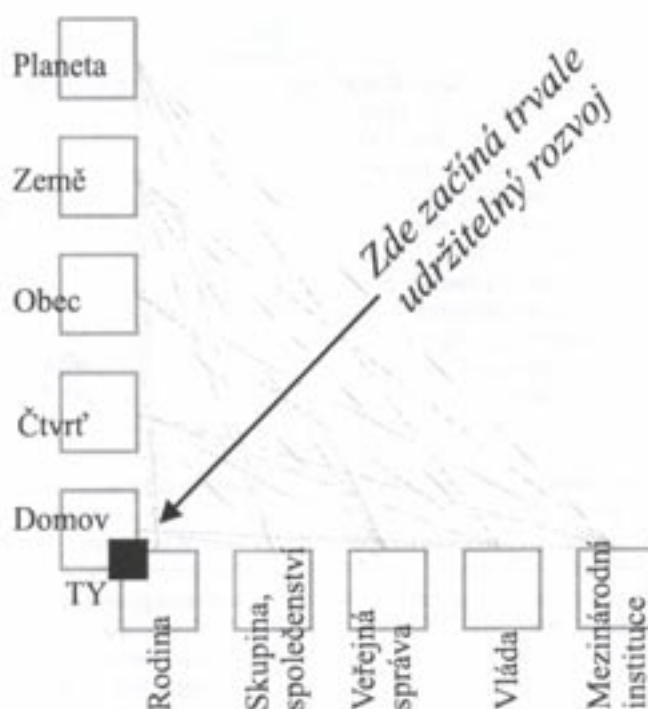
Všechny složky života

Místní Agenda 21 je tedy strategický a akční plán trvale udržitelného rozvoje obce, okresu či regionu, vedoucí k zajištění dobré a stálé kvality života a životního prostředí. Nejedná se tedy jen o péči o životní prostředí nebo „ozeleňování“ územního plánování. Dobře pojatá Místní Agenda 21 se promítá téměř do všech složek života.

A jaké jsou její hlavní zásady?

1. Přírodní zdroje jsou využívány efektivně. Tam kde je to možné, se dává přednost místním zdrojům před dováženými.
2. Znečišťování životního prostředí je omezeno na úroveň, se kterou si příroda dokáže poradit.
3. Produkce odpadu je minimální a koluje v uzavřených kruzích, recykluje se.

4. Je chráněna rozmanitost přírody a přírodní prostředí.
5. Každý má možnost získat uspokojivou práci.
6. Všem lidem je dostupné kvalitní jídlo, voda a přístřeší.
7. Zdraví lidí je chráněno vytvářením zdravého prostředí a upřednostňováním prevence před nemocí. Všem bez rozdílu je dostupná kvalitní lékařská péče.
8. Přístup ke službám a k lidem není dosahován na úkor životního prostředí – na nákupy a k lékaři se dá dostat i jinak než autem.
9. Lidé žijí beze strachu z kriminality, násilí nebo ponižování, ať z důvodů rasových, sociálních nebo jiných.
10. Každý má přístup ke vzdělání, profesionální přípravě a informacím.
11. Všem členům místního společenství je umožněno podílet se na rozhodování.

Praxe

To všechno zní krásně, ale jak tyto zásady prakticky naplnit? Řešení všech problémů je

třeba hledat v souvislostech, což automaticky vyžaduje širokou spolupráci všech činitelů, občanů. MA21 není pouze věc ochránců přírody, nepadá jen na starosty, radní, zastupitele, zástupce státní správy. Naopak, MA21 je nemyslitelná bez zapojení nevládního i ziskového sektoru, mládeže i důchodců atd.

V Anglii je MA21 už velmi běžná věc. Ve většině obcí a měst pod tímto názvem nějaký společný plán nebo projekt běží. Ale i u nás je několik příkladů prvních kroků k zajištění dobré a udržitelné kvality života a životního prostředí - Brno, Český kras, Český Krumlov, Krkonoše, Novojičínsko, Vsetínsko. Jako Agenda 21 jsou označeny i dva projekty v Bílých Karpatech: obnova pastvy ovcí na Valašskokloboucku a program rozvoje mikroregionu Horňácko.

Veškeré informace o Místní Agendě 21 soustřeďuje a rozšiřuje Český ekologický ústav, Vršovická 65, 100 10 Praha 10, tel. 02 - 67122 941, 774, 822.

Jana Hajduchová

Stav životního prostředí v obcích Bílých Karpat

Přehled třídění odpadů

Údaje o třídění odpadů byly shromažďovány v rozmezí jednoho roku. Může se tedy stát, že některé obce třídí více složek odpadu, než je tu uvedeno. Rovněž se do piktoqramů nevešly údaje např. o sběru textilu, pneumatik či inertního materiálu. I tyto odpady se v řadě obcí sbírají.

Bude se větrná elektrárna zase točit?

Sdružení obcí mikroregionu Hornácko se rozhodlo získat a zprovoznit větrnou elektrárnu o výkonu 150 kWh, která byla v Kuželově postavena v roce 1990 firmou DWP z Dánska.

Po mnoha jednáních se podařilo elektrárnu poměrně velmi levně koupit od správce konkursní podstaty Zemědělského družstva „Hornácko“, které je v likvidaci. V současné době zbývá už jen uvést ji do provozu. Nebude to však jednoduché, neboť se více než 6 let netočila. Kromě známé příčiny její nefunk-

čnosti mohlo za tu dobu dojít i k jiným poruchám. Díky Správě CHKO Bílé Karpaty se na její opravu podařila zajistit část finančních prostředků z Programu obnovy venkova.

Bylo by dobré, kdyby se elektrárnu podařilo zprovoznit co nejdříve, nejlépe do 4. Evropského kongresu obcí, který se uskuteční počátkem listopadu tohoto roku a bude zaměřen na šetrné způsoby využívání přírodních zdrojů.

Jiří Pšurný

O tom, proč je dobré být panem čmelákem

Určitě si umíte představit, jaký je rozdíl mezi velkým městem a malinkou útulnou vesničkou, nebo třeba mezi vojenskými kasárnami a rodinným domkem. Tak tedy vězte, že podobný rozdíl je mezi včelím úlem a hnízdem čmeláků.

Na jedné straně ohromně složitě společenství, pečlivě řízené a velmi neosobní. Na druhé straně rodinná pohoda a klid. Včelí úly jsou opravdu jakási kasárna, kde musí být vše jak se patří. Všechny buňky v plástvích musí být šestiboké s přesnými rozměry tak, aby ze všech úhlů bylo vidět přímé linie vyrovnaných řad. V celičkém úle musí být naprosto čisto, nikde nesmí ležet ani zrnko prachu. Všechny včely musejí neustále pracovat, odpočinek je zahálka a ta se netrpí.

To u čmeláků je všechno jinak. Buňky jsou také z vosku, ale mají podobu náhodně seskupených soudečků rozličných tvarů a velikostí. Ve čmeláčím hnízdě se žádné geometrické plástve nebudují a také tam tak úzkostlivě neuklízejí. Je to tak trochu jako u nás doma. Malinko nepořádku, malinko smrádku, ale teploučko a příjemně. A když si některý čmeláček chce odpočinout, nikdo se nad tím nepohoršuje. Prostě a krátce řečeno, čmeláci jsou úplně normální a bydlí v pohodlných pelíšcích.

Ohromný rozdíl, co říkáte? Ale to není všechno! Na včelách je snad nejhorší, jak se chovají ke svým samečkům. Představte si, že ti jsou ve včelích úlech velice neoblíbení a včely by se nejraději obešly úplně bez nich. Když už se v úlu nějakí kluci narodí, jsou neustále odstrkování, zaháněni do kouta, aby nepřekáželi a jen málokdy dostanou najíst. Jakmile nastane rojení jsou trubci – tak ošklivě jim včely říkají – vyhnáni z úlu a už se do něj nikdy nesmí vrátit. Trubci však mají krátké jazýčky a tak se nemohou venku na květech dost dobře nakrmit. Rychle chřadnou a brzy umírají.

U čmeláků jsou naopak kluci i mladí pánové váženými příslušníky rodin. Jídla a svobody mají kolik se jim zachce a kdykoli se vrací domů z výletu nebo dokonce z flámu, je o ně dobře postaráno. Proč? No, to je docela zajímavá historie.

Jednoho roku přišlo jaro nezvykle brzy. Už počátkem března kvetly hluchavky, plicníky a pampelišky, v dubnu mateřidouška a borůvky.

V květnu dokonce rozkvetl vřes. Čmelákům na Vřesovém vršku se toho roku dařilo a tak se už koncem května ve všech hnízdech líhli kluci. V jiných letech je to vlastně signál blížícího se konce sezóny, ale tentokrát čmeláci mámy kladly stále další a další vajíčka a jejich rodiny vzkvétaly. Pak ale přišel červen a s ním strašlivé sucho. Tak jak bylo předtím veselo, začalo být mezi čmeláky smutno. Květy v celém kraji totiž rychle zasychaly a rostlinky vadly. Zásoby pylu ve hnízdech mizely a čmeláci larvičky hladověly.

Úplně nahoře, na vrcholové planince Vřesového vršku, rostl dub. Z jeho zelené koruny čněla vysoko k nebi suchá větev, co do ní kdysi uhořel blesk. Tak tohle byla pozorovatelna Bohuše, hrdiny tohoto příběhu. Bohuš se narodil asi před třemi týdny v nedalekém hnízdě čmeláků zemních a na čmeláčího mladíka byl mimořádně vyspělý a velký. Týden už sedával vždy odpoledne na své pozorovatelně a přemýšlel, jak by svému hnízdu a všem okolním čmelákům pomohl. Zásoby už byly dočista sněženy a proslychalo se, že v některých menších hnízdech už umírají larvičky hladu.

Osmý den hladového období se Bohuš na své pozorovatelně nějak víc zamyslel a zůstal tam až do západu slunce. Po pravdě řečeno usnul a spal jako zabítý. I u čmeláků totiž platí známé „když spíš, jako bys jedl“ a pro vyhládlého Bohuše to bylo nejlepší řešení. Tak tedy toho dne Bohuš na své pozorovatelně spal až do pozdního šera. Palčivé sluníčko už zmizelo za obzorem a na černajícím nebi zůstalo jen několik krvavě rudých pruhů. V tom okamžiku se Bohuš probudil a zprvu nevěřil svým očím. Daleko na západě, právě pod těmi rudými nebeskými pruhy, uviděl jezero. Tedy odlesk jeho hladiny. Bylo to neuvěřitelné, protože co paměť sahala, nikdo z čmeláků na Vřesovém vršku o žádném jezeru v okolí nevěděl a samo sebou ani nemluvil. Muselo být asi strašlivě daleko a jen díky těm pozdním odleskům slunce se o něm Bohuš dověděl.

Hned byl piný života. Kde je voda, tam určitě kvetou kytky a kde jsou květy, tam je pyl. A pyl znamená pro čmeláky život. Vrátil se do hnízda a svolal celou rodinu. Řekl jim co při západu sluníčka uviděl a navrhl, aby byla k jezeru vyslána průzkumná skupina.

„A jak je to daleko, synku?“ zeptala se matka-královna.

„Nevím, ale za jeden den tam snad doletíme.“ odpověděl Bohuš opatrně.

„A co když ne! Co bude pak? A existuje vůbec to jezero? Třeba se mu to jen zdálo!“

Ze všech stran se pochybovačně ozývaly Bohušovy sestry. Nedívejte se, byly pohublé a unavené a už dávno ztratily jakoukoli naději.

Naštěstí Brumla, Bolek, Buchta a ostatní bratři Bohušovi uvěřili a tak mohla brzy ráno výprava vyrazit. Celý den letěli čmeláci k západu a po cestě narazili na nejednu překážku. Museli proletět

hustým černým lesem plným pavučin, jehož stromy byly tak vysoké, že je zesláblí čmeláci nemohli přeletět. Vyhnout se nedalo ani rozsáhlým křovinám, kde se to jen hemžilo dravými a hladovými tuhýky. Po poledni je čekal nejnáročnější úsek celé cesty. Museli přeletět rozsáhlou písčinu, nad níž se vzduch v horkém sluníčku stříbřitě tetelil. Zesláblí čmeláci letěli nizoučko nad rozžhaveným písekem a síly jim rychle ubývaly. Několikrát se jim zdálo, že už vidí hladinu vysněného jezera, ale vždy to byl jen stříbřítý klam rozpáleného vzduchu.

Pak najednou písek skončil a za nízkým pahrbkem uviděli čmeláci hotový ráj. Až daleko k obzoru se táhla hladina Modrého jezera a jeho břehy byly lemovány prstencem květů. Některé z nich čmeláci ani neznali, ale našli zde spoustu kvetoucí máty, rdesna, pcháček bahenních a vrbovky malokvěté, jejichž pyl i nektar milovali. Až do večera odváží čmeláci píli a baštíli a síly se jim rychle navracely. Ráno létali z květu na květ a převalovali se na nich, dokud se jim jejich chlupatá tělíčka neobalila pylem úplně do žluta. Čmeláci kluci totiž nemají na nohách košíčky na pyl jako jejich sestry a tohle byla jediná možnost jak přinést domů nějaký pyl.

Protože byli odpočatí, sytí a plní sil, zdála se jim cesta zpět překvapivě krátká. Písečné pláň, Křoviny fuhýků i Černý les vysoko přeletěli a než se kdo nadál byli doma. Sestřičky opatrně vysbíraly všechna pylová zrnka z jejich košíčků a čmeláci jim předali i zásobu vody, kterou přinesli ve svých bříšcích. Protože nebylo ještě ani poledne, čmeláci opět vyrazili k jezeru. Navečer byli zpět i s další zásilkou pylu a vody. Čtrnáct dnů pak dvakrát denně létali čmeláci kluci ze všech hnízd Vřesového vršku společně, aby zachránili své rodiny od jisté záhuby hladem. Potom přišlo krátké období letních bouřek a po nich zase naplno rozkvetly vřesy, jetele, nejrůznější pcháče i sadec konopáč a nebezpečí bylo úplně zažehnáno.

Od těch dob jsou čmeláci kluci i starší pánové doma velice vážení. Mohou si dělat co se jim zlíbí. Pokud si někam vyletí, mohou se kdykoli vrátit a prostřený stůl je pro ně vždy připraven. A čmeláci pánové toho opravdu využívají. Za teplých letních večerů často nespí doma, ale pořádají veselé pánské dýchánky, na kterých vzpomínají hrdinství svých dědů a pradědů.

Pavel Bezděčka

NAŠE LÉČIVKY

Bez černý - plody

V minulém čísle jsme psali o léčivých vlastnostech květů černého bezu. Neméně užívané jsou i jeho plody - bezinky, kterých v této době najdeme spoustu. Ale musí být dobře zralé až přežralé. Nedozralé nebo málo zralé bezinky obsahují látky, které způsobují silné průjmy!

Dobře zralé bezinky ope-
reme, obereme a máme připra-
vené ke zpracování. Třeba na
džem, zavařeninu, likér.

Často se bezinkové šťávy
používá i k barvení moštů a vín.
Zkuste třeba tyto recepty:

Bezinkový likér

Zralé bezinky vylisujeme
strojkem na ovoce nebo přes síto.
Jeden litr šťávy svaříme se 600 g
cukru, několika hřebíčky a kous-
kem skořice. Do vychladlé směsi
vmícháme 1 litr vody. Necháme
odležet a užíváme buď samotný
jako lék nebo si jej můžeme
přidávat do čaje.

Falešné borůvky

Nastrouháme 2 kg jablek,
připravíme 1,5 kg bobulí bezinek.
Každé zvlášť podusíme, smí-
cháme, přidáme 1 kg cukru,
pektogel nebo gelfix, 8 minut
povaříme a přidáme lžici rumu.
Ještě teplé plníme do skleniček a
sterilizujeme 20 minut při 80 °C.

Je ještě řada receptů, podle
kterých si tuto levnou a lehe-
ce dostupnou léčivku můžeme při-
pravit. I přes tepelnou úpravu si
podrží hodně vitamínu C, obsahují
ale zejména vitamíny A a B. Pů-
sobí protizánětlivě a snižuje vy-
soký krevní tlak. Působí i protirev-
maticky. Zkrátka, je to léčivá bylina
se širokou škálou uplatnění a bylo
by škoda chodit kolem ní bez po-
všimnutí. Je samozřejmostí, že
netrháme u cest, ve městech atd.

Vlasta Ondrová

O dřevě...

Dřevo je cennou surovinou.
Dřevo neumíme vyrobit
v továrně.
Dřevo je na dotyk teplé.
Dřevo příjemně voní.
Dřevo zní.
Dřevo plave.
Dřevo hoří.
Dřevo je pružné.
Dřevo je pevné.

*Vymyslete ještě další
možnosti, jaké dřevo je.
Vymalujte všechno, co je
na obrázku vyrobeno ze
dřeva.*

Rekordy v přírodě

1. **Nejmenším ptákem na světě je**
a) vlaštovka obecná
b) kolibřík čmeláčí
c) skorec
2. **V největších výškách létají**
a) divoké husy
b) čápi
c) labutě zpěvné
3. **Největším ptákem na světě je**
a) pštros africký
b) albatros
c) kondor andský

4. **Nejvíce prší v oblasti**
a) polárního kruhu
b) mírného pásma
c) rovníku
5. **Největší vodní rostlinou je**
a) lotos indický
b) šidlatka jezerní
c) viktorie královská
6. **Největším bezobratlým
živočichem je**
a) plejtvák obrovský
b) uakari šarlatolící
c) krakalice obrovská

Správné odpovědi z minulého čísla

Poznávání rostlin:
blatouch bahenní - pryskyř-
níkovité
čekanka obecná - čekankovité
jetel luční - bobovité
len setý - lnovité
mák víčí - makovité
růže šípková - růžovité

Poznávání hub:
ucháč obecný
hřib satan
muchomůrka červená
závojenka olovová
muchomůrka hlízovitá

Upozornění

Systém nových složenek České pošty, při kterém není vždy možné identifikovat plátce, způsobil, že některé platby předplatného zůstaly neurčené. Proto vás prosíme o ověření registrace platby.

Pokud jste letos předplatné zaplatili a my to víme, měl by se v levém horním rožku na štítku s Vaší adresou na zadní straně časopisu nacházet znak „+“. V případě, že na tomto místě je písmeno „p“, nebylo možné vaši platbu zaregistrovat. Pokud jste přesto předplatné zaplatili, prosíme Vás laskavě o čitelnou kopii úseku složenky nebo nahlášení data a výše platby - písemně na adresu VIS Bílé Karpaty nebo telefonicky na číslo 0631-322545. Omlouváme se za tyto komplikace.

Poděkování

Časopis Bílé Karpaty je financován z různých malých finančních zdrojů a neustále bojuje o existenci. Proto jsme byli potěšeni, že mnoho předplatitelů dobrovolně přispělo víc než určené minimum 60,- Kč na rok. Za tyto přeplatky, které činily 15 až 380 Kč, patří poděkování následujícím:

P. Batoušek (Zlín), M. Beňková (Luhačovice), K. Buš (Strážnice), K. Čadek (Uh. Brod), M. Čano (Brno), J. Havelka (Brno), A. Hozáková (Velká n. Vel.), M. Hudeček (Blatnička), K. a M. Chaloupková (Rádlo), Z. Chatrný (Hodonín), V. Jál (Pitín), J. Karásek (Lipov), R. Kavka (Staré Město), M. Klímová (Uh. Hradiště), B. Koč (Pozlovice), M. Kramná (Šumice), M. Křivák (Frýdek-Místek), M. Lukešová (Vracov), D. Mareková (Otrokovice), J. Mikulec (Uh. Hradiště), V. Moravčík (Nedašova Lhota), E. Niesslerová (Praha), V. Orlovská (Bystřice p. Lop.), L. Odstrčilová (Uh. Hradiště), O. Pavková (Hodonín), M. Pazderová (Veselí n. Mor.), R. Rašín (Chotěšov), L. Ryba (Pardubice), L. Šafránková (Praha), F. Šišlák (Horní Lideč), J. Šuhaj (Bohumín), L. Wijkmanová (Komňa), obec Slopné.

Také chceme poděkovat těm, kteří časopis dostávají bezplatně v rámci výměny publikací, tiskové činnosti apod., ale nicméně předplatné zaplatili. Děk patří A. Lekovské (Slavičín), A. Máchalovi (Brno), L. Pospěchovi (Uh. Brod) a dále DEV Lipka (Brno), obcím Bystřice pod Lopeníkem, Komňa, Korytná, Lipová, Lopeník, Loučka, Rudimov, Žitková.

Spontánně nebo po naší prosbě byla nám doručena finanční podpora od Okresního úřadu Zlín (600,- Kč) a obcí Boršice u Blatnice (500,- Kč), Horní Lhota (200,- Kč), Hroznová Lhota (240,- Kč), Louka (1000,- Kč), Kněždub (1000,- Kč), Malá Vrbka (200,- Kč), Tasov (500,- Kč), Sehradice (1000,- Kč), Suchov (1000,- Kč), Velká nad Veličkou (1000,- Kč).

Je dobře vědět, že si časopisu Bílé Karpaty tak ceníte. Děkujeme vám!

Redakce

Na titulní straně je fotografie Ferdinanda Bučiny. Na zadní straně je obrázek ze soutěže „Můj strom“.

Bílé Karpaty – časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávající: Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty o.p.s. (Veselí nad Moravou), Základní organizace ČSOP Bílé Karpaty (Veselí nad Moravou), Regionální pobočka Společnosti pro trvale udržitelný život Bílé Karpaty (Uherské Hradiště) ve spolupráci se Správou CHKO Bílé Karpaty za podpory Nadace Open Society Fund.

Kontaktní adresy: VIS Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel., fax: 0631 / 32 25 45, 32 47 92
e-mail: visbk@es-servis.cz
Jan W. Jongepier

Regionální pobočka STUŽ Bílé Karpaty
Palackého nám. 293
686 01 Uherské Hradiště
tel., fax: 0632 / 55 16 37
e-mail: stuz.bk@brn.pvtnet.cz
Jana Hajduchová

Redakce: Pavel Bezděčka, Božena Gajdová, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Vlasta Ondrová, Jiří Pšurný

Autoři fotografií: Antonín Vrba (str. 2, 3, 18, vnitřní strana obálky), Lukáš Machalínek (str. 4), Miroslav Janík (str. 4, 24), Vít Hrdoušek (str. 5, 13, 25, vnitřní strana obálky), Jan W. Jongepier (str. 7, 16), Josef Dufek (str. 8, 9, vnitřní strana obálky), Ivana Jongepierová (str. 20, vnitřní strana obálky). Kresby Pavel Bezděčka.

3. číslo ročníku 1999 vychází v září 1999

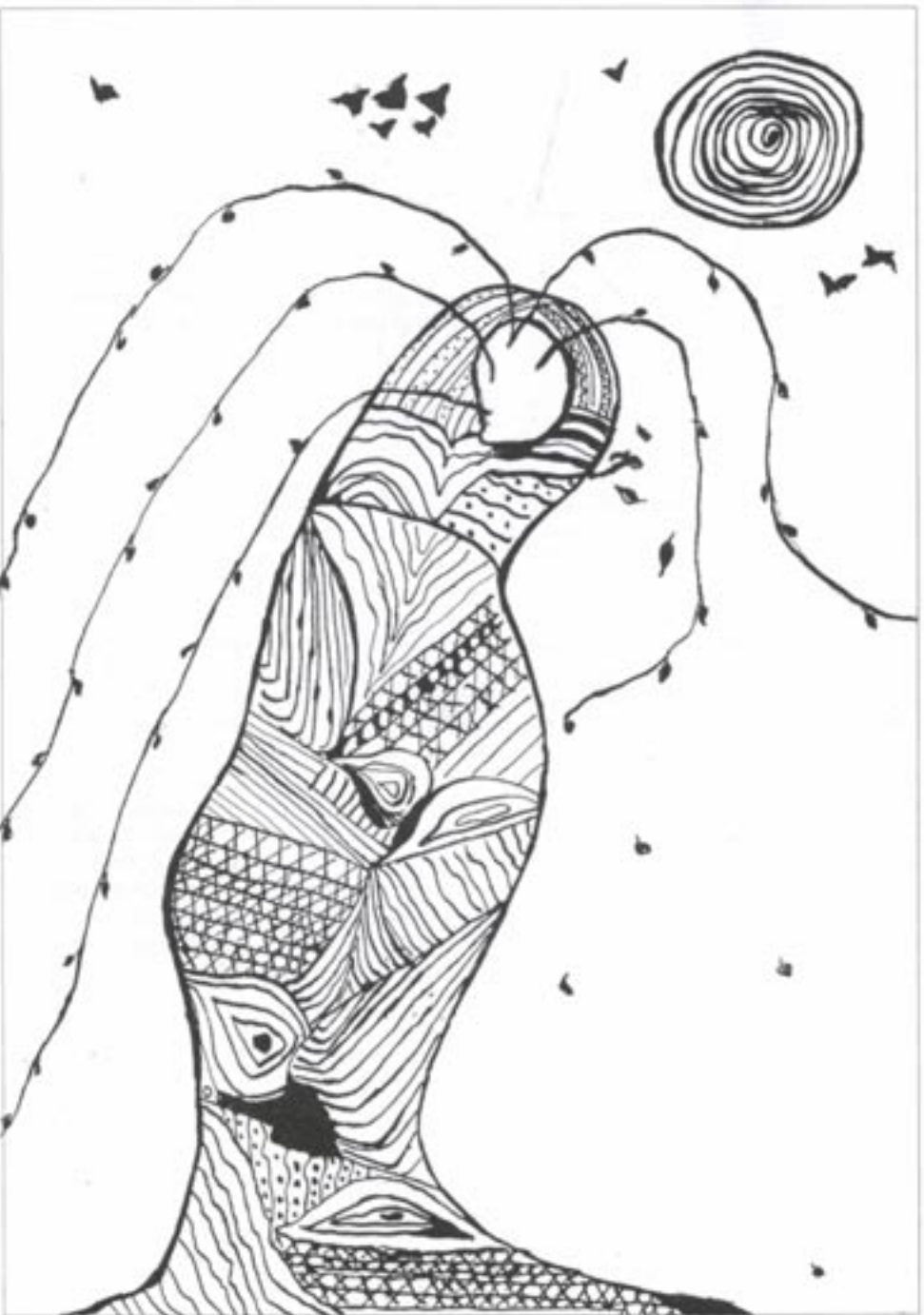
Reg. č. 7428, ISSN 1211 – 3638, Ročník IV, číslo 3, náklad 1500 ks, cena 12,- Kč

Tisk: ALDIPRESS Veselí nad Moravou

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p. OZJM, Ředitelství v Brně č.j. P/2-957/99 ze dne 25. 2. 1999.

***Civilizace je nekonečné vytváření potřeb,
které vůbec nepotřebujeme***

Mark Twain (americký spisovatel a satirik 1835 - 1910)

Podávání novinových zásilek povoleno
JmŘ ČP č. 1, P/2 - 957/99 ze dne 25.2. 1999.
Výplátne hrazeno v hotovosti

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty
Bartoletské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou

Cena 12,- Kč